

ن-و-178

ن-و
178

انتخاب قصائد قآنی

2236

QABIL BOOK HOUSE
Educational Publishers
Post Box No 526, Lahore

ملک نیر محمد شاہ راج بک روڈ بازار لاہور

قیمت ایک روپیہ آٹھ آنے

Price Rs. 1/4/0

انتخاب

قصائد قاتنی

مترجم

ریسرچل آقا بیدار بخت ایم۔ اے ایم او ایمل

برائے

امتحان فاضل فارسی بورڈ آف سیکنڈری ایجوکیشن لاہور

باجازت

بورڈ آف سیکنڈری ایجوکیشن لاہور

پبلشرز

پبلشرز سید ساجد علی شاہ ڈپو اردو بازار لاہور

(جملہ حقوق بحق بورڈ آف سیکنڈری ایجوکیشن لاہور)

60336

بار اول ۱۹۵۹ء
 تعداد ایک ہزار
 قیمت ایک روپیہ چار آنے

ملک نذیر احمد پروپرائیٹرز تاج بک ڈپو اردو بازار لاہور نے پاک پبلشرز پریس لاہور میں
 چھپوا کر اردو بازار لاہور سے شائع کی

فہرست

صفحہ	تفصیلاً	نمبر شمار
	در مدح خاتم انبیاء سرور کائنات خلاصہ موجودات حضرت محمد مصطفیٰ	۱-
۵	صلی اللہ علیہ وسلم	
۱۰	در وصف نامہ بادشاہ گیتی ستان محمد شاہ غازی	۲-
	در مدح دستائش برج اختر شہریاری صدف گوہر تاجدانی ستر کبریٰ و عہد	۳-
۱۱	علیامام نجستہ شہریار کامگار ناصر الدین شاہ قاجار ادام اللہ اقبالہ گوید	
۱۲	در مدح امیر کبیر مرزا تقی خان رحمۃ اللہ گوید	۴-
۱۷	در مدح خاتم انبیاء محمد بن عبد اللہ صلعم	۵-
۲۲	در مدح جناب حاجی مرزا آقاسی فرماید	۶-
۲۵	در مدح شجاع السلطنت حسن علی میرزا گوید	۷-
	در دستائش شاہزادہ رضوان دسادی شجاع السلطنت حسن علی مرزا	۸-
۲۸	طالب اللہ نراہ فرماید	
۳۱	در مدح بادشاہ محمد غازی طالب نراہ گوید	۹-
۳۷	در دستائش امیر مبرور آصف الدولہ یار خان می گوید	۱۰-
۳۹	در مدح حاجی مرزا آقاسی می گوید	۱۱-
۴۲	در دستائش بادشاہ جم جاہ محمد شاہ غازی گوید	۱۲-
۴۴	در کیفیت معراج نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم	۱۳-
۴۹	در دستائش شجاع السلطنت حسن علی مرزا طالب اللہ نراہ گوید	۱۴-
۵۱	در دستائش نواب فرید علی میرزا طالب نراہ	۱۵-
۵۳	فی المدیحہ	۱۶-

۱۷- در مدح شامزادہ آزاد شجاع السلطنہ حسن علی میرزا گوید

۱۸- در مدح جناب حاجی مرزا آقاسی طاب ثراہ گوید

۱۹- در مدح حسن شاہ گوید

۲۰- دستاؤش نواب اعتضاد السلطنہ علی قلی میرزا گوید

۲۱- در مدح حسن علی میرزا شجاع السلطنہ فرماید

۲۲- در مدح شجاع السلطنہ مغفور حسن علی میرزا گوید

۲۳- دستاؤش شجاع السلطنہ حسن علی میرزا فرماید

۲۴- در مدح خاتم انبیاء محمد مصطفیٰ صلعم دستاؤش محمد شاہ عازی و

جناب حاجی مرزا آقاسی گوید

۲۵- ترکیب بندہ در بعضی از فتوحات شامزادہ شجاع السلطنہ گوید

در علاج

خاتم انبیاء و مروری کائنات خلاصه موجودات حضرت محمد مصطفیٰ
صلی اللہ علیہ وسلم

کی بندگی بہتر ازین عجز باریا
دانی مرا بصیر و خطائی تو بر ملا
ور خوانیم خیر چرا میروی خطا
خلق ارگرم کنند چه منت بری ز ما
خلقتند خواجہ تو چه واصل شود عطا
روزی من بری و کشتی منت کیا
کہ چون مگس قرارت بر خوان اغنیا
گاہی ز روی حیلہ کنی پیرہن قبا
یعنی بہ خلصہ ایم نہ پیچیدہ در روا
تا کی کنی بمعذرت جبر اکتفا
دانی کہ جرم داری و ثمرت نہ از خدا
مظلوم را ز ظالم لازم بود جفا
کس گفت رنگہا ہمہ در نامہ قضا
در جنبش است خامہ و نقاش در قفا
گاہ است در تحرک و جذاب کہر با
نفس از برائے آنکہ ز کثیت کند جدا
وین در لباس زہد شود با تو آشنا
وین گرم گرم نکتہ ناحق کند ادا

دو شتم ندار سید ز در گاہ کبریا
خوانی مرا خیر و خلاف تو آشکار
گر دانیم بصیر چرا میکنی گنہ
ماگر عطا کنیم چه خدمت کنی بخلق
ما تم خالق تو چه حاصل شود تعب
اجرای من خوری و کنی خدمت امیر
کہ چون عسس ملائت از خون بیکیساں
گاہی چو گرم پیلہ کشتی طیلساں بسر
یعنی بجد بہ ایم نہ شوریدہ از جنوں
تا کی شوی برہ گذر جرم رہ سپر
گوئی کہ جبر باشد و پاکت نہ از گنہ
مقتول را ز قاتل باطل بود قصاص
کس گفت رنگہا ہمہ در خامہ قدر
در گردن است لعبت و لعاب دریں
میخ است در نصاب و جلاب آفتاب
دیوار برائے آنکہ نخویشیت نشود دلیل
آن از طریق شرع کند با تو دوستی
آن نرم نرم شبہ باطل کند بیباں

آں طعنہ گو کہ یاوری دیں ذوا لمنن
 این وزد کاروان و تو مسکین کاروان
 آں سازوت زمسلك توحید منصرف
 بردیدہ خلوص تو حاجب شود ہوس
 سازوت ترا یہ شرک خفی دیو ممتحن
 نفس ترا کسالت اصلی شود معین
 گوئی کہ صلوة کہ شرح است ناپسند
 تارفتہ رفتہ دغدغہ دل شود قومی
 گوئی بہ خود کہ رب ز چہ رفتہ اور است حجاب
 گمراہی کہ ہست حکمت پنهان نشدن کلام
 تا چند مکر و دغدغہ اے دیوزشت خود
 بر بود من دلیل بس این چرخ گرد گرد
 کو بندہ بیاید تادف کند خردش
 ترسیت پشت پرده کہ می پوید آسمان
 بے لوز بہار گل نشود بوستان فروز
 شاہ اہ ترا بہ تخت منقش دید جوان
 مدحت کنی نخست بہ نقاش آں سریر
 آخر چگونہ کوہ بدای شوکت و شکوہ
 بے قادری بوادی ہستی نہ مقدم
 آخر چگونہ عرش بدیں پایہ و شرف

دین خندہ زن کہ پیروئی شرع مضطرب
 آں رند روستا و تو نادان روستا
 دین گردوت بمسلك تزویر رہنما منصرف
 بر آتش لفاق تو دامن زند ہوا
 آرد ترا بکفر جلی نفس مبتلا
 طبع ترا بہالت فطری شود غطا
 رانی کہ زکوة کہ دین است تاروا
 تالمح لمحہ تقویت دل کند قوا
 رانی بہ دل کہ حق ز چہ ماند است در خفا
 در زانکہ نسبت پیرو فرماں شدن چرا
 تا چند کفر سفسطہ اے مست ترا زخا
 بردات من گواہ بس این دیدیر با
 گویندہ بیاید تا کوہ دید صدا
 آبسیت زیر پڑہ کہ میگردد آسما
 بے کردگار کوہ نشود آسمان گمرا
 میرا ترا بہ کاخ مقرنس زند صلا
 تحسین کنی درست بہ معمار آں بنا
 آخر چگونہ چرخ بدای رفعت و علا
 بے صالحی بعرضہ امکان زندہ لوا
 آخر چگونہ مہر بدیں پایہ و بہا

بی خالق قضای زمین را دہ ضیا
 آیات عرش من چہ کم از عرش پادشا

بی آسری بسیط جہاں را شود محیط
 اسباب فرش من چہ کم از کاخ پادشا

یا این گنہ امید تفنیل بود گنہ
 الا بعین طاعت برہاں حق نبی
 اصل کرم ولی نغم قائد امم
 سطح حیات، خط لبث، نقطہ وجود
 نفس بسیط، عقل مجرد، روان صرف
 مصداق لوح، معنی لون، مظهر قلم
 منہاج عدل، تاج تشریح، رواج دین
 فیض نخست، صادر اول، ظهور حق
 معنی باء بسملہ، مسند نشین کن
 گر حکم او بجنیش غیرا دہد مثال
 راند قضا بیای پی کا جو است ای قلہ
 پایندہ دولتی است بدو جستن انتساب
 بیسی کہ از حمایت او بہتر از امید
 شیطان بیک توجہ او بہترین ملک
 عکسی نہ لوح حکمت او ہرچہ در زمین
 بالنسبت وجود شریف تو ممکنات
 خورشید و سیابہ، روز و چراغ، آفتاب و شمع
 اصل طفیل، شخص و شبہ، قصد و امتحان
 فیاض و فیض، عدت و معلول، لور و ظل
 معنی و لفظ، مصید و مشتق، مفاد و حرف
 ذات تو سرفراز بہ تجید ذوالمنن
 از گوہر تو عالم ایجاد را شرف
 دہ پیشگاہ امر تو بی گفت و بی شنود

یا این خطا امید ترحم بود خطا
 الا بعون مدحت سلطان انبیاء
 کہت وری، امام ہدی، آیت تقا
 قطب نجات، قوس صفا، مرکز وفا
 مصباح فیض، راح روان روح اتقیا
 نور ازل، چراغ ابد، مشعل بقا
 مفتاح صنع، درج سخن، گوہر سخا
 مرآت وحی، رایت دین، آیت ہدا
 مصداق نفس کاملہ، عزت گزین لا
 در رایی او برامش گردوں دہد رضا
 گوید قدر و مادام کامضاست ای قضا
 فرخندہ نعمتی است بدو کردن اقتدا
 خوبی کہ با عنایت او خوشتر از رجا
 سلطان بیک تعرض او کمترین گدا
 نقشی ز کلک قدرت او ہرچہ در سما
 ای ممکنات را بوجود تو التجا
 دریا و قطرہ، در و حرف، پرورد اوریا
 بود و نبود ذات و صف عین و اقتضا
 نقاش و نقش، کاتب و خط، بانی و بنا
 عین و اثر، عیان و خبر، صدق و افترا
 نفس تویی نیاز ز تقدیس اسفیا
 از ہستی تو و وحہ ابداع را نما
 در کار گاہ نہی تویی چون و بی چرا

اضداد بی مسالمت با یک دیگر قرین
 اخلاف را شدین تو گنجینه شرف
 یکسر بکار گاه هدایت کشاده دست
 در پرده ولایت عظمی نهفته رو
 نفس تو بوستانی بمطوره و نشین
 غمگین شود بهر چه تو غمگین شوی بهمان
 خورشید گرنه کور شد از شرم رانی تو
 شرعی که بر ولای تو حاصل شود دغل
 هر نیش که خلیل تو نوشی است و نشین
 هر ترا ثواب محسد بود مثر
 آنجا که قدر است اثر نیست از جهت
 باشوکت تو چرخ اسیر است منحنی
 خرم بهشت اگر تو بر او نگذری حجم
 از فرستی تو بود عقل را فروغ
 در کار گاه امر توئی میر پیش بین
 بی رخصت تو لاله نمیروید از زمین
 گویا شود جماد اگر گویش بگو
 مردود پیشگاه تو مردود کائنات
 مستوطن ولای تو نندیشد از اجل
 در ملکب کمال تو خردی بود خرد
 جسم ترا بمسند ناسوت مستقر
 گنجی که بدسگال تو بخشد کم از خرف
 حب تو گر عدو دست بجای میخرم عدو

العباد بی منارعه از یک دیگر جدا
 اسلاف ما جدین تو آئینه صفا
 یکسر بیار گاه شریعت نهاده یا
 برسد خلافت کبری گزیده جان
 ذات تو گلستانی مطبوع و جانفزا
 شادان شود بهر چه تو شادان شوی خدا
 دارد چرا از خط شعاعی یکف عصا
 وحی که بی رضای تو نازل شود دغا
 هر نوش که عدوی تو نشی است جان گزا
 قحط ترا عذاب موید بود جزا
 آنجا که صدر است خیر نیست از فضا
 با همت تو هر فقیر است بی نوا
 رختان سهیل اگر تو بر او ننگری سها
 از نور گوهر تو بود نفس را بها
 در بار گاه ملک توئی شاه پیشوا
 بی خواهش تو زاله می بارد از هوا
 پویا شود نبات اگر گویش بیجا
 مقبول بار گاه تو مقبول ماسوا
 مستظرو داد تو نگر یزد از فنا
 از دفتر لزال تو جزوی بود بقا
 روح ترا زبالش لاهوت متکا
 ربی که نیک خواه تو خواهد به از تشفا
 هر تو گر بلاست بدل میبرم بلا

خاری که از خلیل تو میخواستش طلب
 دل با تو گرد و دوست ز دل میرم امید
 خوبی که از دیار تو باشد به از امان
 بیم نه با و داد تو از آتش محبم
 در روز حشر جوشن جان سازم آن داد
 تا آینا اگر چه دعا و شمای شاه
 زان بر فراز عرش سراقیل را هر دور
 لیکن ترا مجال بیان نیست در دور
 دست دعا وسیع و سمند تو تا توان
 زمین بیش در طبق چه منی جنس ناپند
 این عرصه البیت صعب بدو بر منته قدم
 گیرم که در کلام تو تاثیر کیمیاست
 گیرم که عنبرین سخنت نافه خطاست
 خندان و خنگ، چاچ و کمان، روم و پریا
 کرمان و زبیره، بصره و خوما، بخش و لعل
 گر رأیت از بدیع شناسانی است پس
 در مقصد از دعا طلبت نیل رعاست
 شه راه آنچه باید و شاید مقرر است
 آنرا که افتخار دعا و شتا بدوست
 یارب پادشاه رسل ماه و ماهی
 یارب بزرگدستان آن پیر پاری
 یارب باشک و دیده گریان فاطمه
 یارب باشک چشم امیران ماریه

دردی که از جیب تو میدانشش دوا
 جان با تو گرد دست ز جان میکنم ابا
 فقیری که در جوار تو باشد به از غنا
 با کم نه با و لای تو از سوزشش جزا
 در وقت نشر نشره تن سازم آن لای
 این دیو را اذی بود آن روح را غذا
 زمین بر فرود فرشتش عز ازیل را عزا
 لیکن ترا قبول سخن نیست در شتا
 با هم شتار فیه و کمند تو نار ما
 زمین بیش بر محک چه زنی نقد تاروا
 دین لجه البیت شرف بدو بر مکن شتا
 دانا بجان زر نکند عرض کیمیا
 کس نافه ارمان نبرد جانب خطا
 توران و تیر، مهر و شکر، مند و توتیا
 عمان و در، حدیقه و گل، جنت و گیا
 خود را شناس تا ننگی مدح نام سرا
 خود را دعا کن از پی تحصیل مدعا
 بی منت ستائش و بی منت دعا
 ناید شناسنوده و نبود دعا روا
 یارب بر منهای سبل شاه لافتی
 یارب بصدق بود آن میر پاریا
 یارب بسوز سینه بران محبتی امیر
 یارب بخون حلق شهیدان کر بلا

یا رب یا قناب امامت علی کہ هست
 فضلی کہ از شداید بوزخ شوم خلاص
 بہ باغم از وساوس این نفس و ان پست
 چندم بکار گاہ طلب نفس در تعب
 نگذار بیزخم را در قصر تیرہ چہ
 او عوک را جیاد و انا دیک فاستجب
 فاستخفی لذنبک یا نفس استدی

مفتاح آفرینش و مصباح امتدا
 رحمی کہ از ممالک سوزخ شوم رہا
 در یابم از کشاکش این طبع خود ستا
 چندم ببار گاہ فنا روح در عنسا
 میسند بہ منم را در کام اثر دہا
 یا من مجیب دعوتہ داع اذا دعا
 باللہ ان ربک یہدی لمن یشاء

در وصف نامہ بادشاہ لکئی شمال محمد شاہ غازی

شکستہ نامہ از گسستہ نامہ قسطا
 گسستہ دفتر شاپور خستہ خاطر آزد
 بسعی خامہ ماہر بفرق نامہ طہا ہر
 مدیدہ و محکم و سا طبع فصیح و واضح و لامع
 جمیل و درخور و لائق رزین و رایت وائق
 شگرت و بیغش و کافی سلیم و دلکش و صافی
 ہمال سبغہ و اثر و ن زلیکہ و لکش و موزون
 چہ نامہ قطعہ و چامہ بسعی خامہ و آمہ
 سطور او ہمہ تابان چو دست موی عمران
 ہمال گلشن فکر ت لال مخزن حکمت
 بہ آب چشمہ حیواں بتاب کوکب تاباں
 باشد این قدر الوز نہ مہ و مہر نہ اختر
 سپاس خامہ خسرو مدیح چامہ خسرو

چہ خامہ خامہ خسرو چہ نامہ نامہ دارا
 شکستہ و لائق از رنگ لبتہ باز و مانا
 نشانہ خسرو قاہرہ چہ ماہر لؤلؤ سے لا لا
 بلخ و روشن و رایح رشیق و ظاہر و شیوا
 گزین و لایح و بارق بخزلی و سخنتہ و عرا
 پسند و ویژه و وفا فی لبتہ و تبارق و بیضا
 مثال فکر ت اہر و ن زلیکہ روشن و عذرا
 بطی دفتر و نامہ نہفتہ فکر ت وانا
 نقوش او ہمہ رخشان چو صدر صفہ سینا
 زلال چشمہ خیرت سواد دیدہ بینا
 بزنگ گوہر عمان بوئے عنبر سارا
 ندارد این ہمہ گوہر نہ کان و گنج نہ دریا
 شکستہ نامہ خسرو نہ حد فکر ت وانا

ز دور گنبد گردول ز دور اختر واره اول
 بهاره قارغ و مامون وجود حضرت دارا

در سج و ستایش برج اختر شهر یاری صدف گوهر تاجدار می
 ستر کبری و بهد علیا نام خجسته شهر یار کامگار ناصر الدین شاه
 قاپچار و ام اللہ اقباله گوید

بنفشه رسته از زمین لطفت بویبارها
 ز سنگ اگر مدیده چسان جهد شرارها
 که چون شراره می جهد ز سنگ کوسارها
 ندا نماز کودکی شکوفه از چه پیرشد
 گمان برم که همچو من بدام غم امیرشد
 بلی چنین بودند دل ز عاشقان نگارها
 دریں بهار هر کسی هوای باغ دارد
 پرتیره شب ز جام می بکفت چراغ دارد
 جگر چو لاله پر ز خون ز عشق گلزارها
 بهار را چه میکنم چو رفت تو بهار من
 خوشا و خوم آن دمی که بود یار یار من
 چو چشمه که اندر و شناکنند مارها
 غزال مشک موی من ز من خطا چه دیده
 بنفشه بوی من چرا بجزه آرمیده
 و یا گسسته حور عین ز زلف خویش تارها
 بر گهای لاله بین میان لاله زارها
 خورد و شیر عارضش چرا بزنگ شیرشد
 دیانکننده دلبرش چه خوب و شکر شد
 بیاد باغ طلعتی خیال باغ دارد
 همیں دل من است لبس کور و داغ دارد
 کمانه کردم از جهان چو شد ز من نگار من
 دو زلف مشکبارا از چشم اشکبار من
 که همچو آهوان چین از ان خطا ر میده
 سرور قلب برده بساط کینه چیده

بسیار نقل آشتی بس است گیرو دارها
 بصلح پیش من بیازد شمنی کناره کن
 دولت ره ارمنی دهلزد دست استخاره کن
 برو به بند صد گره وزان پس استخاره کن
 که سخت نماز آدم ز رخ انتظارها
 نه دلبری که بر رخس باد او نظر کنم
 نه محرمی که پیش او حدیث خویش سر کنم
 نه باده محبتی که زود ماغ تر کنم
 نه طبع را فراغتی که تن درسم بکارها
 کسی نه پرسدم خبر که کیتم چه کاره ام
 نه خادم مساجدم نه مؤذن مناره ام
 نه مست شیردولتم نه جبر و مستشارها
 بهشت را چه میکنم بتا بهشت من توئی
 بکن هر آنچه میکنی که سر نوشت من توئی
 بهار و باغ من توئی ریاض و گشت من توئی
 بدل نه غایبی ز من که در سرشت من توئی
 نهفته در غرق من چه بود ما بیتارها
 دمن ز خنده لب عفتی ز این شود
 چمن ز جلوه رخس پراز گل و سمن شود
 ازال که ننگد چه تو نگاری از نگارها
 بهل کتاب را بهم که مرد درین نیستم
 شرابم آشکارده که مرد ترس نیستم
 که منع جانور کند همی ز گشت زارها
 من از شراب میخورم بیانگ کوس میخورم
 پیاله های ده منی علی روس میخورم
 بیارگاه تهمتین بزم طوس میخورم
 شراب گبری چشم می بخوس میخورم
 نه جو گیم که خو کنم ببنگ و کوکشارها
 الا چه سالها که من می و ندیم داشتیم
 چه سال تازه می شدی می قدیم داشتیم

پایهها و جاهها ز زر و سیم داشتیم
 دل جواد و پر مهر کف کریم داشتیم
 چه خوش نیاز و نعمتم گذشت روزگارها
 کف روی مندی ز ایچکس نمی کشتم
 کشتیم ارچه پیش ازین زین سیم نمی کشتم
 مگر بدان که صدر هم رانده ز انقارها

صفیه که از صفا بهشت جاودان بود
 کرمی که از کرم سحاب زرقشان بود
 فرشته زمین بود ستاره زمان بود
 عفاف اوست که زازل حجاب جسم جان بود
 گلی است نوشش رحمتش معون زینش خارها

پهر عصمت و حیا که شاه اوست ماه او
 شهری که هست روز و شب زمانه در پناه او
 پسر و قیسای او ستاره در کلاه او
 الانزاده مادری شهری قرین شاه او
 بخور ازین شرافتش سزا است افتخارها

یکانه که از شرف دو عالمند چاکرش
 ز کائنات منتخب سه روح در چاکرش
 بی پنج حس و شش جهت شاد هفت اخترش
 بهشت خلد و نه فلک فلکده سایه بهجرتش
 بخلق داده سیم و زر نه ده صد هزارها

میان بید و چهر او بسی بود مبینه
 از آنکه بید هر کسی به بیندش مبینه
 و لیک بید چهر او کمان بر مبر آینه
 که عکس هم بیند کند چو نقش جان در آینه
 خود از خرد و خنیده ام مر این حدیث بارها

بحکم شرح احدی رواست اجتناب
 و گریه بهر ستر رخ چه لازم اجتناب او
 بیای او حجاب او عناف او نقاب او
 و گریه شرم او بدی حجاب او نقاب او
 شعاع نور طلعتش شگافتی حجابها

زهی فلک به بندگی ستاد پیش روی تو
 بهشت عدان آیتی ز خلق مشکبوی تو
 تو عقل عالمی از آل کسی ندیده روی تو
 نهان ز چشم ز در میان همیشه گفتگوی تو
 زبان بشکر رحمت کشاده شیر خوارها

خصال جمیل تو بدهر هر که نیگردد
چو ذره آفتاب را بچشم در نیارد

دیو کائنات را دگر هیچ نشود
بنعمت وجود تو ز هست و نیست بگذرد

همی ز وجد بشکفته بچهره اش بهارها
ز بهر آنکه هر نفس ترا بجان شناسم

برای طول عمر خود بخوشتن دعا کنم
که تا ترا بجان و دل ثنا به عمرها کنم

ز گوهر شنای خود فرستمت نشارها
چه منتقم ز مردمان که اصل مودی تویی

جهان پر لال را بهشت خرمی تویی
بجان عم رسیدگان بهار بی غمی تویی

همی نشاند از سمن بر دوزن نشارها

در مدح امیر کبیر میرزا تقی خان کویک

نسیم خلد می وز دگر ز جو بیارها
فراز خاک بختها دمیده بترکشتها

که بوی مشک میدید هوای مرغزارها
چو کشتها بهشتها نه صد هزارها

چکاوها کلنگها تدرها هزارها
ترا آنها فاخته چو زیر و بم تارها

ز خاک رسته لالهها چو بیدین بیارها
نگنده اند همه کشیده اند زمزمه

نسیم روضه ارم همه بد مغز دمیدم
بهارها بنفشها حقیقتها شاگردها

ز سر کرانه مستها بیارها بدستها
ز ریش سحابها بر آبها جابها

فراز سرو بوستان نشسته اند قمریان

که بوی مشک میدید هوای مرغزارها
چو کشتها بهشتها نه صد هزارها

چکاوها کلنگها تدرها هزارها
ترا آنها فاخته چو زیر و بم تارها

برگ لاله تراها چو در شفق ستارها
بشاخ سروین همه چه کیکها چسارها

ز بس دمیده پیش هم بطرف جو بیارها
شماها نخسته با اراکها عرارها

ز مغز می پرستها نشانده می حمارها
چو جوی نقره آبهار روان در آبشارها

چو مغزیان نخر خوان بز مردین منارها

بشاخ گل پی گل ز رخ آنظر با
 همی ز پشت یکدیگر کشیده صف قطار با
 اصول شان عقال شان فرخ شان مهار با
 زمن ر بوده عقل و دین نگاری از نگار با
 رفیق دل رفیق مویچه موز مشک تار با
 بمره بسته عاریه برنده ذوالفقار با
 شگفته از جمال او بهشتها بهار با
 نهفته زلف چون شیش تبارها تار با
 دام مست مهر او نبید با عقار با
 بجزه آمد اندرون بطرز میگارسا
 همی ز بند بندوی برون جهد شرار با
 چنانکه بر جهد شرخ شک ریش خار با
 گنمش بیاد کی به بخش سی بیار با
 که گشته دولت عجم قوی چو کومار با
 که و گشوده باب در ز حصن و انحصار با
 که مومنان منتقی کنند افتخار با
 که سرز آفرین شه بعرض بوده بار با
 اتابک شه عجم امین شهر بیار با
 معین دین مصطفی منمین رزق خوار با
 مدارا نظامها عیار اعتبار با
 محمد امور با منظم دیار با
 خزانه فقیر با نظام بخش کار با
 کند مدح او بجان بطرز حق گذار با

نگنده اند فلعله دو صد هزار یک دله
 درختهای بارور چو اختران بار بر
 مهارش شمال شان سجا بهار حال شان
 درین بهار و نشین گشته خاک عنبرین
 رشق چو شفیق چو عقیق لب شفیق رو
 بطره کرده تعبیه هزار طلبه غالب
 همی دو هفت سال او سواد دیده خال او
 دو کوزه شهید بر لبش دو چهره ماه بخش
 سهیل حسن چهر او دو چشم من سپهر او
 چه گویمت که دوش چون نیاز و غمزه شد بر او
 بکف بطی ز سرخ می که گرازد چکد به فی
 دو نده در دماغ و سر جهنده دل و جگر
 مرالبتنه گفت هی تراست هیچ میل می
 خوش است کامشب ای صتم خرم می ما گم
 ز سخی صدر نامور همین امیر دارا گر
 بجای ظالمی شقی شسته عادل تقی
 امیر شه امین شهید فیه همین شه
 یگانه صد محترم همین امیر محترم
 امیر مملکت کشا امین ملک پادشا
 تو ام احتشامها عمار و احتشامها
 کمال قصود با مسدود ثغور با
 کشنده شریه با را کن اسیر با
 بهر بلده بهر مکان بهر زمین بهر زمان

خطیب پادیه اریب اریب با
 بعد از نشاطها کنند و انبساطها
 سخا بکت محیط دل کریم نه بسط مطلق
 بملک شده ز آگهی بسی فزوده قهری
 معین شده امین شده سمار شده مبین شده
 فتای جان ناکسان شراره خرمن خسان
 بجای شمش آبخان طپد زمین و آسمان
 زهی ملک زمین تو جهان در آستین تو
 بهفت خط و چار حد بهر دیار و هر بلد
 کبیر با دبیر با خبیر با بصیر با
 دو سال هست کمتر که نکایت تو چون محک
 هم از کمال بخردی بفر و فصل ازیدی
 چنان از اقتدار تو گرفت مایه کار تو
 چه مایه خصم ملک دین که کرد سازم کین
 خلیل را نواختی خلیل را گداختی
 درستم شکسته ره نفاق بسته
 پای تخت پادشاه فزودی آنقدر سپه
 کشیده کرد ملک دین ز سعی فکریت زین
 حصار کوب و صف شکن که خیزدش تیر
 سیاه مور در شکم کنند سرخ چهره هم
 شوند مور با در او تمام مار سرخ رو
 ندیم اثر در این جنس دل آتشین بن این
 نه داد مانده و نه دین ز زلیخا پر شود زمین

قرب با غریب با صفا با کبار با
 بهد در قماطها ز شوق شیر خوار با
 مخمرش در آب و گل فجار با وقار با
 که گشت مملکت تهنی زنگها ز عار با
 که فکر دور بین شده گزیدش از کبار با
 حیات روح مفلسان نشاط و تفکار با
 که هوش مردم جهان ز هول گیر و دار با
 رسیده از زمین تو بهر تنی سار با
 فزون ز حصر و حد و عدت راست جانثار با
 وزیر با امیر با مشیر با مشار با
 ز نقد جان یک بیک بنگ زد عیار با
 ز دست جمله بستدی عنان اختیار با
 که گشت روزگار تو امیر روزگار با
 که ساختی بهر زمین ز لاش شان مزار با
 برای هر دو ساختی چه تختها چه دار با
 بآب عدل شسته ز چهره این غبار با
 که صف کشد دو ماه ره پیاد با سوار با
 ز توهای آهنین بس آهنین حصار با
 چو از گلوئی اهرمن شرر نشان بخار با
 چه چهره قاصد عدم چه مور خیل مار با
 که بر چندش از گلو چو مار با ز غار با
 که افکند در اهل کین ز مار با و مار با
 نقد خمار ظلم و کین بجز ذوالخمار با

منظم ملک وین گزلبیکه ساخت زیب و فر
 الاگذشت آن زمن که بکسند در چین
 مرا پیرو را پختنان که ماند از تو جاودان
 بجای آب شعر من اگر بر بند در چین
 بهاره تا بهر خزان شود ز باد نهرگان
 خجسته باد حال تو هزار قرن سال تو
 که نگسلد یک از دگر چو پودها ز تارها
 میان لاله و سمن خنجرها فزارها
 ز شعر بنده در جهان خجسته یادگارها
 ز فکر آب و رنج تن رسند آبیاریها
 تنی ز رنگ و لوجان سولشت سویماریها
 بهر دل از خیال تو شگفته نو بهاریها

در مدح خاتم انبیا محمد بن عبد الله صلی الله علیه و آله

از سر و شس و حدقم بر گوشش بوش آمد خطاب
 یافتی لا تبطل الاوقات فی عهد الشباب
 بعد ازین در کنج عزلت پای در دامن کشتم
 من کجا و مستی و میخانه و جام شراب!
 تا تو اغم لغهای نامی وحدت را شنید
 گوشش بگام چو بر ناله چنگ و رباب
 اتقلونی یا قضاة الحق من ارض الخطاء
 دللونی یا هدایة الدین الی دار الصواب
 چند در دام طبیعت دانه بر چشم ز آرز
 تا بگی بر جیفه دنیا گوایم چون کلاب
 هادی خود نفس سرکش را گزینم ای شگفت
 گرچه صد کرت شنیدستم اذاکان الخراب
 از نگو نامی مرا بر سر چه آمد کاین زمان

سر بیدنامی بر آرم در میان شیخ و شباب
 از خدا در خویش شرمم باد آخر تا یکی
 روح را ز اطوار ناشایسته دارم در عذاب
 - آفتابم من چرا جان را بکاهم چون هلال
 شاهبازم من چرا پیغاره یابم از ذباب
 من که بر گردون زخم خرگاه دانش از چرو
 بر گلابی جان چو میخ خرگم باشد طناب
 - اهرمن خرم بریزد سوی آن پویم شکفت
 غافلیم از پرسش میعاد و از روز حساب
 مرغ جان را تا به کی بچسبم دارم در قفس
 چهره تو نیتق را تا چند پوشم در نقاب
 چند در تعمیر دنیا کوشم و تخریب دین
 تا یکی دارم روان خویش را در اضطراب
 مصطفی فرمود ان الناس فی الدنیا ضعیف
 حاصلش یعنی لدوا للموت و ائبوا للخراب
 در نمازین سپس در کار و بار خویشتن
 عرضه دارم کار خود را بر جناب مستطاب
 نقطه پرکاری هستی خط پرکار وجود
 قطب گردون کرم تو قیغ طغرای ثواب
 سرور عالم ابوالقاسم محمد آنکه چرخ
 با وجود او بود چون ذره پیش آفتاب
 الذی روت الیه الشمس و انشق القمر
 کان أمیاً و لکن عنده أم الكتاب

والذی فی کفه الکفزار لما البصر و البصائر
 کلم الحصباء قالوا انہ شیء عجاب
 رہنمای ہر دو عالم آنکہ در یک چشم زد
 بر گذشت از چار صد و ہفت خط و شش حجاب
 از ضمیر انور و ز وجود ابر دست اوست
 نور جرم آفتاب و مایہ دست سبحاب
 با شرار قہر او ہر ہفت دوزخ یک شرہ
 با سبحاب دست او ہر ہفت دریا یک حباب
 کہ وجود او ندادی ذات واجب را ظہور
 تا ابد سر پنجہ تقدیر بودی در حجاب
 تالی ہستی او ہست آنچه ہست از ممکنات
 غیر ذات حق کزو ہستی وی شد بہرہ یاب
 نہ سپردش جہات و ہفت دوزخ ہشت خلد
 با عدہ مولود و دو عالم چار نام و ہفت باب
 در ہمہ عمر از وجود او خطائی سر نہ زد
 زانکہ بود افعال میگوید سر اسرو حی ناب
 با وجودے آنکہ صادر شد خطا از بوالبشر
 کہ ہی با در تدارکی از بنجا بر خوان فتساب
 در سلیمان حشمت اشد گر خطای نامدی
 چسیت القینا علی کہ سبب غم اناب
 روز و شب از لطف غیب این ندا کرد بلند
 انہ من مال عن شرعہ فقد نال العقاب
 ہر زمان از ساکنان عرش آید این سہوش

من تظرق فی طریقہ قد اصاب ما اصاب
 معنی خوف و رجا تفسیر بفض و مہر اودت
 کان یکی را مصیبت نامند وین یک را ثواب
 تو یہ آدم نیفتادی قبول کرد گار
 تا بفیض خدمتش صدرہ نگشتی فیضیاب
 آتش نمرود کی گشتی گلستان بر خلیل
 گر بالنساب جلیل او نجستی انتساب
 موسی از تیرہ ضلالت نادی ہرگز برون
 تا ز طور راقش لبیک نشیدی جواب
 نوح اگر بر ہودی ہودش نجستی التجا
 ہچو کنگان نادی ہرگز برون از بحر آب
 تا نشست ایوب از سرچشمہ لطفش بدن
 کی باول حال کردی ز آسچنان حالت ایاب
 تا مسیح از خاک رامش مسح پیشانی نہ کرد
 کی شدی بر آسمان ہچون دعای مستجاب
 یوسف ار بر رشتہ مہرش نہ کردی اعظام
 یونس ار بر درگہ قریش نجستی اقتراب
 تا ابد این یک نئی آمد برون از لطن جوت
 تا قیامت آن یکی بودی بزدان عذاب
 آسمان ہر جا کہ در ماند بدو جوید پناہ
 آری آری آستان ار بود حسن المآب
 عقل پیش قابل ذاتش بود تسلیم محض
 پشہ کی لاف و انا کی زند پیش عقاب

امی شهنشاهی که پیش ابر دست همتت
 عرصه دریای پهناور نساید چون سراب
 تانہ بر مسار ذاتت محکم الاطتاب شد
 کی شدی افراشته این خرگه زرین قباب
 فی المثل برتری آتش را اگر بدی مثال
 در زمان ماہیت آتش پذیر و انقلاب
 در بر تبدیل زمین و آسمان فرمان دہی
 این کند چون آن درنگ و آن کند چون این شتاب
 فی ترا ممکن توان گفتن نہ واجب لیک حق
 بعد ذات خویشتن ذات ترا کرد انتخاب
 چون بر آئی بر براق برقی پیمای سربیل
 گیرد از دستی عنان و از دگر دستی رکاب
 خسرو تا در نشان گردیدہ در مدحت حبیب
 گشتہ خورشید از فروغ فکرش در اجتاب
 وانکہ از دیباچہ نعتت کند بانی رستم
 در قیامت بر رخس یزدان کشاید شہت باب
 بر دعای دوستدارانت کنم ختم سخن
 زانکہ باشد حد اوصاف تو بیرون از حساب
 تا ز تابان مشعل خورشید انور بزم روز
 ہر سحر روشن شود چونانکہ شب از ماہتاب
 تا قیامت کوکب بخت ہوا خوانان تو
 باد روشن تر ز نور نیز و حسب شہاب

در مع جناب حاجی میرزا آقاسی گوید

یکے تیغ خسرو یکے کلک معاحب
 یکے کشتہ عدل را مزن ، ما کب
 یکے ربط دین عرب را مو اطلب
 یکے واسطہ رزق خالق از مواہب
 یکے رفق و فتن امل را مراقب
 چہ آہن ربا روز پیکار جاذب
 یکے فلک اقبال را ہم واہب
 یکے غیث و ایل یکے لیت ساغب
 یکے دافع نکتہ از سہم صایب
 ہر آنچہ آن کند با معاند ز قاصد
 نہ با صعوبہ عتبان کند از مخالف
 یکے آیت سجاد را کیت ناصب
 یکے باعتبار شش عنیا غم غالب
 یکے گو کہ نبود دو گوئی مناسب
 جہ صافی صبی صاحب رائے صائب
 کہ جو وار روید ز تیش عقارب
 نہ بیند کہ چہین برابر وئے حاجب
 حمام از خطابہ ، بسیرغ غالب
 ز خشم تو خائف ز قہر تو ہار ب
 بسوز آد تلبش چو قند ایل راہب

دو قلذع کفرند با ہم معاحب
 یکے خرمن ظلم را برق خاطر
 یکے ضبط ملک اعجم را مزاول
 یکے ماضیہ چہر ملک از مساعی
 یکے حل و عقد ایل را ممارس
 یکے ز آہن و خود آہن دلان را
 یکے ملک اجلال را ہم عاؤل
 یکے ابر بازل یکے ہر بادل
 یکے راف فاقہ از کف کافی
 ہر آنچہ این رنبا مخالف ز خامہ
 نہ با کلمہ ذہان کند راز براثن
 یکے رایت مجد را چیت رافع
 یکے با خطابش ثعالب ضیا غم
 دو گوئیت تا آئیا از دو بینی
 زہ ز امتر از صیائے قبولیت
 ز تاثیر تریاق لطف عجب نے
 بہ کاخ ز آمد شد اہل حاجت
 شکال از قبلیت ہر باس چہرہ
 پلنگان بسحر نہنگان بدریا
 بنو کج رود ہر کہ چوں خط ترما

روانے کہ از رحمتت گشته خائب
 فلک چیت دانی نیج العناکب
 کنی آنچہ با نامہ در محارب
 نہ گردان ایران کنند از تواضب
 بجنید قلم گر بدست محاسب
 نہ یک روز تا روز محشر مواظب
 اگر مای جاری اگر طین لازب
 ورق ہرچہ بہرہ نشتن مناسب
 نہ حصر محامد نہ حد مناقب
 فتاویٰ کے کہ ارواح را در قوالب
 گئے لفت شاره گئے قص شارب
 گروہے ز مے بر خے از توبہ تائب
 نگر دوز مرکب حدیث پائے راکب
 بخونین سر شاک اندرون جسم ذائب
 بر انسان کہ بیجان فرخندہ قالب
 چنان چشم عاشق بگردید سحاب
 زمین را چو گردون پر از نجم ثاقب
 بعارض پریشان کند شعر شائب
 بود مہر آن ماہ چوں روزہ واجب
 دوز لفسش تبارک دو مہدوے لاعب
 بیدان شتابد پلنگے مغاضب
 سہیل میانیت در نیل ضارب
 کند عبید غزماں ہر بر محارب

بتن باز ناید ز انفاکسی عیسی
 بدر رفتہ مقف سرائے جلالت
 کنی آنچہ با نامہ در معارک
 نہ ترکان توران کنند از عوالی
 تبجیل مضراب در چنگ چنگی
 محاسب نہ یکتاں ہمہ اہل گیتی
 مداد آنچہ نقش نوشتن پذیرد
 قلم ہرچہ در دست بتوال گرفتن
 بدیوان فصاحت نیارند کردن
 نہ ہے امر وہ نہی تو را در ممالک
 دریں مہ کہ باشد عمل پارسا را
 ز اندیشہ صوم و تشیش سرما
 چنان سر و گیتی کہ با سیف قاطع
 چو موئے کہ در مے فتد جرعہ کش را
 گراں گشتہ بے بادہ صاف ساغر
 چنان لعل دلبر بخند و صواعق
 کند ابر ہائل ز طقطیر ترالہ
 ہے ہر دم از برف زلال زمانہ
 مرا بہت بے مہر ہے کہ بر من
 دو پیش تعالی دو جادوے لاهی
 باویان خرامد غزالے غزل خوان
 مدار فروزانش در فرغ فاحم
 غزل خوال غزالیت کو گرگ طنزہ

چو گرد و پر یو ارم از دیدہ غایب
 بروں ریخت از حقتہ چو رخ ملاعب
 ز چو رخ معلق عیان شد کواعب
 چو آویزہ دزد جعد کواعب
 بر آگندہ بر ماہ مشک از دو جانب
 شکستہ کلمہ تاب واوہ ذوائب
 سر و دم کہ لے جاں بحسن تو راغب
 من و و عمل تو زہ زہ از این عجائب
 من و روئے تو خدایے دہر خاصب
 بیابان و آب آنکھے کام لائب
 پس از صبح صادق و مد صبح کاذب
 بگولے مراد ترا طبع طالب
 بوصف زمستان و تعریف صاحب
 چو در دست بر لبہ نوازان مصارب
 چو منگام ترغیب کلک محاسب
 رقم کردم این چامہ لغز راتب
 چو در دست دستور و امب موامب
 کہ در گرم دوزخ بماناد واصب
 چو گلشن براو باد نار نواب
 تن بینوایان نوال در مصائب
 ہمے آب باران بروں از مشاغب
 شب و روز باران تلرگ از محائب

مرا چوں پری دیدہ دیوانہ سازد
 پندوشش چوں مہرہ اختران را
 چو از قعر و اثر و نچھے سنگ ریزہ
 فروزندہ درے در آن لیل الیل
 در آمد ز در آن بت ہر چہرم
 خزانان و سرمست و مخمور و بیخورد
 چو بنیشت بر خاستم از سر جاں
 در این فصل و این ماہ و این وقت این شب
 تو و کوئے من سخن سخن لے بخت مقبل
 شب و آفتاب آنکھے کوئے مسکین
 ز رویت چہ روز است روشن کہ امشب
 مراد من ایدوں چہ باشد مرادت
 بگفتایکے چامہ خراہم ملق
 بدستم شد آن ششتری خامہ بنباں
 رواں چابک و چیت فر فر نوشتم
 باداد آمہ بنامہ ز خامہ
 ہمے بار و از ابر بارندہ راضب
 ہوا سرد شد چوں دل خصم جاہش
 خاک گشت عالم چو چشم غلیاش
 چو جان بد اندیش او در معارک
 چو خون دل از دیدہ بدسکاش
 چو دندان زیبا و شاقان بزمش

الائتاکہ ہر سالہ آید زمستان

زمستان از زمستان

درج شجاع السلطنت حسن علی مسزاکوید

باد نوروزے شمیم عطر بیان مے آورد
 رستم عید از برائے چشم کاؤس بہار
 یا متو چہر عیبا زی آفریدون ربیع
 بہر دفع بیور اسپنی گلستان کاہرا
 رستم اردی بہشتے مزوہ نزد طوس عید
 بہر ناورد فرامر ز خریف اینک سپہر
 یا پیام کشتن دارائے دی را باد عیج
 یا شماس خزانہ قارن آردی بہشت
 یا نوید قتل کرم مہتواد دی نسیم
 یا کروے فصل دی را بر فراتل خاک
 نفس نامیرا تگر کاینک با سمداد باد
 خواہران لالہ و گل راز مہفت اندام خاک
 خندہ گل راست باعث گریہ برائے شکفت
 نفس نامی خود و سودی نیست بل امنو خوشیت
 گاہ بر مانند نساجاں پرند از نسترن
 گاہ بر ہنجاہ صرافان زرو و نیار چند
 مطلعے از مطلع طبع بر آمد کہ فروغ

مطلع ثانی

ساتی ماتا شراب از غوال مے آورد
 بزم را آرم گلگشت جہاں مے آورد

در دل الماس یا قوت رواں سے آورد
 طبع رمزے ایس سخن را در بیان سے آورد
 ہست تاثیرے کہ عمر جاوواں سے آورد
 دست ساتی مایہ روح رواں سے آورد
 رو لبونے در گہ پیر معان سے آورد
 از نسیم عطر گاشاں شادماں سے آورد
 از نزول مویں شاہ جہان سے آورد
 آنکہ کیوان را بدر گہ پاسبان سے آورد
 سجدہ بر خاک رمش ہفت آسمان سے آورد
 گنج باد آورد و گنج شایگان سے آورد
 روزگار کش کامگار و کامران سے آورد
 بر سبیل آزمونوں و امتحان سے آورد
 آنچہ بر سر کشت را برق میان سے آورد
 نام دستاں را کہ اندر داستان سے آورد
 کارواناں یقین را در گمان سے آورد
 بار کاب شوکت او ہمعنان سے آورد
 با خواص ذاتی طبع و خان سے آورد
 بر شکوہ افسر شاہ اردون سے آورد
 تاب ناور و سوار سیستان سے آورد
 کے گزندے بر تن شیر زبان سے آورد
 کے خلل بر خاطر پیل و ماں سے آورد
 بر تن و بازوے سام پہلوان سے آورد
 از جلالت پا بفرق فرقدان سے آورد

جام کبیر و پر از خون سیاوشاں کند
 نسر اسکندر ہمیں ظلمات بد نے آب خضہ
 خود نے دانست اسکندر مگر کاندرشراب
 از دل صاف نہراھی در تن تا بندہ جام
 دست انشاں پائے کو بال ہر وقتے ساؤ روئے
 خلق را جسٹے دگر گوں است گویا تو بہار
 یا نسیم مبعکھاھی مژدگانے نزد خلق
 قہر بان ملک جمشیدی بہادر شہ حسن
 آن شہنشاہے کہ ہر شام و سحر از روئے شوق
 آنکہ یک رفح کف او آشکارا صد ہزار
 ہر کرا الطاف او تاج شرف بر سر نہاد
 ہر چہ جز نقش وجود او دست نقاش قضا
 بیچ ذاتی با عدو تیغ جہاں موزش چکد
 تا بدیوان جہان نامش رقم کرد آسمان
 رفعت کاخ جلالش رسد ایوان باغ
 نصرت و فیروزی و فتح و ظفر را روزگار
 حسرت دست گہ بارش مزاج ابر را
 ترقہ و بہیم دارا لیش ہر دم شکست
 خصم باوے چوں ستیزد خرمواری از کجا
 مور کہ سستی بیار و پر کاہے بر کشید
 باطنین پٹہ لاغر کہ پیش زور نیست
 نے گرفتہم از در طوس است اسید کجا
 کہترین کریاس داد و بار گاہ شمشش

گروش گردون نگہدوش کئے سدہر کہ او
 لرزہ اندر پیکر مہفت آسمان اقتدزیم
 دفتر شاہان پیشین را بشوید اندر آب
 اے شہنشاہے کہ از تاثیر عدلت روزگار
 گرز فرمانت فلک گردن کشد برگردنش
 مرقصارا در نظام حل و عقد روزگار
 آسمان جز مہر و کینت ننگ و سرمایہ
 چوں فلک صاحبقرانے چوں ترانا و مدید
 شادزی شاہا کہ داعم بر وجودت عقل پر
 سوئے قافی زر و گئے حجت حتمے ننگ
 گرچہ نظمش نیست نقلے کش تو انتم بنید
 لیک چوں ہموار در مدح تو میر اند سخن
 روح پاک افضل الدینش بست نیکو
 روز و ماہ و سالیان در دو غم و سخت بجا

در جہان رخس عزیزیت را جہان مے آورد
 چوں بہیجا دست برگرز گراں مے آورد
 ہر کجا کافاق نامش بر زبان مے آورد
 صعوہ را از چنگل باز آشیان مے آورد
 دست دوران پالہنگ ز کہکشان مے آورد
 ہر چہ گوئی اس چنیں او آچنیاں مے آورد
 آشکارا ہر چہ از سوہ و زبان مے آورد
 زان سبب اسودات از ہر قران مے آورد
 مژدہا از جانب بخت جواں مے آورد
 کز در معنی نشارت ہر زمان مے آورد
 زانکہ طبعش آسمان و زمینان مے آورد
 روزگارش ہر دو عالم را یکان مے آورد
 تہنیت ہر دم ز خاک شیر وال مے آورد
 تا کہ دوران روز و ماہ و سالیان مے آورد

در تالش شاهزاده خروان سادو شجاع السلطنه حسن علی

میرزا اطاب الله شاه فراید

غم و تندیست که بایک گیر آمیخته اند
در کفی رشته تمیج و کفی ساغرمی
تو ز مان از منی شب خشک لب روز روز
در کف شیخ عصار در کف میخواره قدح
همه را چهره چو سندان شده از روزی
مضطرب و ناله فی واعظ و آواز و عظم
تا چو روزی بنور روز در آمیخته است
همه با روزی بچنگد و علا حشر نکند
باز نور روز شود چهره هم آخر که کنون
روزه کس را ندید چیز و کند منع ز نور
گرچه بر روزی بشو ندیم آخر که سپاه
نوران نور و پر از نعمت لوان با او
منع می هم نه کند زان رو که با او سپه
زاهدان را اگر از سجده کرامت نیست
ساقیان راست تا زین بجزه کز ساغرمی
کرده در جام بلورین می چو لعل لوان
آتش طور عجبین باید بیضا کردند
باوه در کام فروریخته از زین جام

یامه روزه بنور روز در آمیخته اند
راست با عقد ثریا قر آمیخته اند
درع خشک بدانان تر آمیخته اند
از دها باید بیضا اثر آمیخته اند
صندلی هست که باور در سر آمیخته اند
لحن داود بصوت بقر آمیخته اند
خلق باو که ز سر کینه در آمیخته اند
رو بهانند که با شیر تر آمیخته اند
نیجه از خلق بدو ز خیر آمیخته اند
خرم آنانکه بدو بی مثر آمیخته اند
با ملوک از پی تحصیل خور آمیخته اند
زین سبب مردم صاحب هنر آمیخته اند
هم چو رندان جهان معتبر آمیخته اند
که یکی رشته بصد عقد بر آمیخته اند
آب و آتش را چه بایک گرا آمیخته اند
فی فی الماس با قوت تر آمیخته اند
نار مزود به آب خضر آمیخته اند
خاوران گوئی که با با خضر آمیخته اند

سرخ مرجان ترا میخند با لولو خشک
 رنگ و بوداده بی لاله خال ز لب زلف
 کرده در جام هلالی مئی خورشید مثال
 قطره آب بهم بسته که پیش نم نیت
 آب بی نم نگر او آتش پرغم که به طبع
 اشک می پاک کند خون جگر را اگر چه
 نی خبر میدهد از عشق و خیر و در میاد
 شکل ماریت که باده و منش نیت بان
 چنگ و در چنگ خوش آهنگی که آتنگش
 گوئی از نخلخنده عود و سر ایدن بود
 هوشان قرص تباشیر ز اندام سفید
 تا همی از زرد و یا قوت مفرح سازند
 گلخدا را ن شکر لب بعلاج دل خلق
 همه مشکین حنظل و شیرین لب و سیرین عارض
 نقشیدان تصایر ز بر دیده خاک
 جعد سنبل چه زره عارض نرسن چو پر
 مقدم اهل طرب غالیه بوسیکه باغ
 شجر باغ چمان از چه ز تحریک صبا
 حجر از فرط لطافت ز چه ناید به نظر
 چشم ز کس ز چه بر طرف حسن جاوشه بین
 از مطر زنده چرا پیکر بجان نبات
 شاهد گل شده بازاری و از مقدم آن
 آب به رنگ زمره شده از بیکه باغ

یا لب اغرمی مرجان گهر آ میخند اند
 یا شفق را به نسیم سحر آ میخند اند
 یا بلا لیت که با قرص خور آ میخند اند
 باروان آتش نمناک در آ میخند اند
 سر نمش را به هزاران شمر آ میخند اند
 رنگ آن اشک بخون جگر آ میخند اند
 گوش و هوشی که نه با آل خبر آ میخند اند
 طبع زهرش مزاج شکر آ میخند اند
 هوش شنوانی با گوش کر آ میخند اند
 بوی گل بادم مرغ سحر آ میخند اند
 از پی راحت قلب کدر آ میخند اند
 می یا قوتی با جام زر آ میخند اند
 هر زمان از رخ و لب گل شکر آ میخند اند
 توبه و مندر عجب با خزر آ میخند اند
 نقشها تازه تر از شو شتر آ میخند اند
 از پی کینه زره با سپر آ میخند اند
 عطر گل در قدم پی سپر آ میخند اند
 گره روح حیوان با شجر آ میخند اند
 گره جان ملکی با حجر آ میخند اند
 گره چشمش خواص نظر آ میخند اند
 دم نیسی نه اگر با مطر آ میخند اند
 نکوت نافه بهر رگذر آ میخند اند
 حشر سبزه به بوی و جو آ میخند اند

بسکه در نشو و نمایند ریاحین گوئی
 سوسن و عیبه و گل لاله در بجان و من
 گوئی از خیل خدیوان معظم که بار
 خسرو را رسن شاه که از غایت لطف
 جرات انگیز ز بس موقت زمش گوئی
 یک الف تره خشکیست بخوان که مش
 اجر یک روزه سکبائے جلالش نبود
 ابرو در بیانه ز خود این همه گوهر دارند
 دوست ساز است عدو موزمانا ز نخت
 خاک راه تو شد اکسیر ز بس شاهانش
 روزی از گاشن خلقت اثری گشت پدید
 وقتی از آتش تهرت تشری شد روشن
 ظفر از جیش تو هرگز نشود دور مگر
 پاس ایوان ترا شب همه شب انجم چرخ
 صامت صامقه منور من عمر است مگر
 نیز از بس که کشاید رگ جان پنداری
 باید آمیزش جان حیم یلان با جوشن
 بسکه دو خود یلان تیغ کند بها گوئی
 تیرها بسکه نشیند بزره پنداری
 پدران خنجر خونریز ز مخلوبی جنگ
 پسران دشمنه نو لاد ز سر گری کلین
 نخت آنگاه که بر فرق عدو گیر بجائی
 گاؤ سرگز بد ریای گفت پنداری

طبع شان ز آب و گل بوالشرا میخندند
 رسته در رسته حشر و حشر آ میخندند
 نقش بزم ملک او اگر آ میخندند
 روح پاکش با خاک در آ میخندند
 خاکش از زهره شیران نر آ میخندند
 هر تو و خشک که در بحر و بر آ میخندند
 هر چه در خوان بقا حاضر آ میخندند
 با کف داو در فرخنده فر آ میخندند
 طینتش را ز بهشت و سفر آ میخندند
 با بصرا ز پی کحل بصر آ میخندند
 بهشت جنت را ز آن یک اثر آ میخندند
 مهفت و زرخ را ز آل یک شر آ میخندند
 طینت جیش ترا از ظفر آ میخندند
 دیده تا وقت سحر با سهر آ میخندند
 جوهرش با اجل جان شکر آ میخندند
 با سنانش اثر بیشتر آ میخندند
 گوئی ارواح بود با صور آ میخندند
 خود البطل به تیغ و تبر آ میخندند
 عاشقان با صنهی سمیر آ میخندند
 رستم و اربخون پسر آ میخندند
 با سحر شیر و پیر بخون پدر آ میخندند
 ماه تو گوئی که با باختر آ میخندند
 کوه البرز به بحر خزر آ میخندند

گوهر مطلق دلارای ترا قانی
 خازنان ملک از بهر خریداری آن
 کم شود قیمت کالا چون فراوان گردد
 بدل و دست ملک بین که در گوهر را
 تا که همواره ز همواری و ناهمواری
 تلخی کام بود لازم شیرینی عیش
 تلخی کام تو دشنام تو یاد بعد
 راستی گر چه بسک گهر آمیخته اند
 هر دو شطرش بدو مشقال ز آمیخته اند
 یا فراوانی کالا ضرر آمیخته اند
 بسکه بخشیده چنان باید آمیخته اند
 که به نیک و بد دور فمر آمیخته اند
 شهید باز بهر و صفا با کدر آمیخته اند
 گر چه دشنام تو سم باشد آمیخته اند
 و آل چنان عیش تو شیرین که خود اقرار کنی
 که ازو شربت جان بشیر آمیخته اند

در مدح پادشاه محمد غازی طاب ثراه گوید

ساقی یده رطل گران زان می که در هفتان پرورد
 انده بر دغم بشکر و شادی دهد جان پرورد
 در خم دل پیرمغان در جام مهر زرفشان
 در دست ساقی قوت جان رخسار جانان پرورد
 در جان جهد زان پیشتر کز دی گلو یا بد خبر
 نارفته از لب در جگر کز رخ گلستان پرورد
 چهل بر فرود مشعله یکسر بسوزد مشعل
 دیوار شود زو حامله حوری بز بدان پرورد
 بر دل کشاید بوستان بر رخ نماید ارغوان
 در مغز کار و ضمیران در روح ریجان پرورد

شادی دهد غمناک را کسری کند غمناک را
 بیجاوه سازد خاک را وز خاک انسان پرورد
 از شاگ سازد توتیا وز خاک آرد کیمیا
 از درد انگیزد صفا و ز درد درمان پرورد
 بر گل فشانی گل شود بر خس چکد سنبل شود
 ز داغ ار خورد بلبل شود صد گونه الحان پرورد
 جلاب جان قلاب تن مایه خرد دایه نطن
 طعمه بیان لقمه سخن کان لقمه لقمان پرورد
 بنیان کف تلبیس را انسان کند ابلیس را
 هوش هزار اورس را در مغز نادان پرورد
 می چون دل بینا بود کورا بدن مینا بود
 یا آتش بینا بود کش آب حیوان پرورد
 دل را از زاید شمع جان را از وخیزد شرف
 چه نانکه گوهر را صدف از آب نیسان پرورد
 از جان پاکان خاک او و ز روح آب تاک او
 کایدون عصیر پاک او جان سخندان پرورد
 زان بوهر خورشید نشگر عکسی افتد در جیش
 خاک حبش فرودس دشت تا حشر غلمان پرورد
 لعل بدخشانش لقب ماه درخشانش سلب
 ماه درخشان ای عجب لعل بدخشان پرورد
 جان لا سرور و سوز از و دل را نشاط و شور از و
 مانا جمال حور از و در خلد رفوان پرورد
 در خم روان دارد همی زان رو فتان دارد همی

در جام جان دارو همی زان جان پشمان پرورد
 دی با یکی گفتم به ری جان به دیامی گفت ہی
 جان پرورد تن راومی جان را دو چندان پرورد
 چون مطرب آید در طرب یاری طلب یا قوت لب
 سیمین بری کاندو قصب ماه در حستان پرورد
 عقد ثریا در لبش سی ماه نو در غنچهش
 و آن زلفت منهدو مشربش کفری که ایمان پرورد
 زلفش چو دیوی خیره سر روز دزد شب دیوانه تر
 کز ریویک گردون قمر در زیر دامان پرورد
 گل پرورد در مشک چین گوهرشان زانگبین
 بیضا نماید ز آستین مه در گریبان پرورد
 جوا نماید از مکر پر دین نشان از شکر
 کز دهم گزارد بر قمر گوهر بمرجان پرورد
 پیدالب و پنهان دهان این توش تن آن زرش جان
 بس جان و دل کز این و آن پید او پنهان پرورد
 رویش زویا نرم تر و زلفت نه بی آرم تر
 آبی از آتش گرم تر کز شعله عطشان پرورد
 خورشید و ذره دهان تاریک مو روشن روان
 فریه سرین لاغر میان کاین کا بد و آن پرورد
 زلفش چو طنازی کند بر ارغوان بازی کند
 بومه زره سازی کند در خلد شیطان پرورد
 پوشیده گلبرگ تری دو زیر زلف سحتری
 گوئی روان مشتری در جرم کیوان پرورد

مشکین خطش برگرد لب موریت جوشان برطب
 گرد نمکدان ای عجب یکدسته ریحان پرورد
 دارد غم را بیشتر سازد و لم راریش تر
 مانا هزاران بیشتر در نوک مژگان پرورد
 جز خط آن سیمین بدن کافزود حسنش را شن
 هرگز شنیدی اهرمن مهر سلیمان پرورد
 هر که سخن راند ز لب در من فتد شورای عجب
 ناچار شورا است آن رطب کش در نمکدان پرورد
 چون در و شاق آید همی بر چیده ساق آید همی
 تکلیف شاق آید همی آنرا که ایمان پرورد
 خیزای نگارده دل آن رسم دیرین کن یله
 بگذار جنگ و مشغله کاین هر دو خسران پرورد
 جامی بخورد کامی بجو بوسی بده حریفی بگو
 زان پیش کان روی تلو خار مغیلان پرورد
 در مشت خواهم غنیمت تا سخت تر بوسم لببت
 تر رسم ز زلف چون شبت کورنگ عصیان پرورد
 از دو لببت ای هم نفس یک بوسه دارم ملتس
 بگذار تا خود را نگس در شکرستان پرورد
 بوسی بده بی مشغله بی زحمت و جنگ و گله
 کز جان برفت آن حوصله کاندوه حرمان پرورد
 در بوسه ندی ای پسر عالی بکین بندم کمر
 گردد سخنور شیر نر چول رسم طغیان پرورد
 ویژه چو قانی کسی کو را بود حرمت بسی

زیرا کہ در ہر مجلسی مدح جہانسان پرورد
 ماہِ ہین شاہِ مہان غیثِ زبینِ غوثِ زمان
 کز قیروان تا قیروان در تطل احسان پرورد
 دارا محمد شاہِ راد آن قیصرِ کسریٰ نژاد
 آن کز رسولِ عدل و داد آئین یزدان پرورد
 از حزم داند خیر و بشر از عزم گیرد بحر و بر
 از جو و بخشد خشک و تر و ز عدل گہبان پرورد
 گیتی چو مہدی مہدا و نظم جہان از جہدا و
 وز عدل او در عہدا و مہتاب کتان پرورد
 ہر شس ہمہ زہرا جیل دوشد زیستان اہل
 قہر شس ہمہ طعمِ عمل در کام ثعبان پرورد
 چوں بر فرزند برز را در پنجہ گیرد گرز را
 ماند بدان کالبرز را در بحرِ عمان پرورد
 از ہیبتش خصمِ دژم زان پیش کا یاد از عدم
 تن را چو ماہی در شکم بادرع و خفتان پرورد
 نارایت کلکش گفتہ سر کز زہر بار و انیشکر
 نارایت تیغش جان شکر کز شعلہ طوفان پرورد
 دستش چو بخشد مال را روزی دہد آمال را
 چون دایہ کا طفال را از شیر پستان پرورد
 گر حفظ انبای بشر از حزم او باید اثر
 چوں لوح محفوظش فکر عا شا کہ نبیان پرورد
 تا در ملکین خصمِ دغل باوی نیا غازد جیل
 از ہر سر مویش اہل چشمی نگہبان پرورد

مدح او با خویشتن گر راند از خلقتش سخن !
 حالی بطبعش ذوالمنن هر مهشت رضوان پرورد
 در بدسگال بدبیرشم وی آرد در نظر
 در دم بجانش دادگر هر مهفت نیران پرورد
 شاها مرا در انجمن خوانند استاد سخن
 و اکنون پریشان طبع من نظم پریشان پرورد
 این نظم را ناگفته گیر این مدح را نشنفته گیر
 این بنده را آشفته گیر ای که بزیان پرورد
 این مدح را پاتا بسرنی مبتدا و فی خبر
 آری زید گوید بترهوشی که نقصان پرورد
 هم بس عجب فی کابین ثنا افتد قبول پادشاه
 کاخر پسند و مصطفی شکر یک حسان پرورد
 شعی دو کز غیب آمده در غیب معیب آمده
 وحی است و لاریب آمده تا مدح سلطان پرورد
 الهام مطلق و انشع اعجاز برحق و انشع
 وحی محقق و انشع وحی که ایتقان پرورد
 بیواسطه روح الایمن این پرده زد جان آفرین
 تا پرده دار ملک دین در پرده جانان پرورد
 در خواب گفتش دادگر کای از خود بیدار تر
 خلاق بیداری شمر خوابی که ایمان پرورد
 بخود شوازه صهیامی من صهباکش از مینای من
 فیضی بود سودای من کز مشکل آسان پرورد
 اینت به بیداری نشان کز وجد گوئی هر زمان

ساقی بده رطل گران زبان می که در میان پرورد
 چوں بنده عنوان کرد با آن نغز شعر جانفزا
 ارچو که اشعار مرا آن طرفه عنوان پرورد
 تا روید از صحرا علف تا خیزد از دریا صدف
 از غم عدویت چون کشف سر در گیان پرورد

در تالش امیر پرواز صف الدوله یار خان می گوید

ای طره و چهر تو یکی ناره و یکی مار
 بی ناره تو یار است مرا ناله و اندوه
 جز من که بنار تو در مار تو گریزم
 نبود عجب آرام شود مار تو بر من
 بیزار از آزار شود مردم عالم
 ای خال سیاه تو درون خط مشکین
 روی تو بموی تو چو در غالبه سوسن
 در باله خط لاله تو تا شده پنهان
 زین ژاله مرا لاله دمیده است ز چهره
 خون خورد غم از جور تو چون بحر تو آسان
 در چهره تو حال تو ای غارت کشمیر
 چوں ز بیگی ساخته در خلد نشیمن
 با شاخ گل آمیخته عنبر سارا
 دو شبنم که در محفل اغیار نشستی
 بی ناره تو در ناره من بی ناره تو بسیار
 بی ناره تو کار است مرا موی و تمیسه
 دیار گریزند هم ز ناره من از مار
 زیرا که شود رام چو مغلوب شود مار
 من می نشوم هیچ ز آزار تو بیزار
 چوں نقطه از مشک میان خط پر کار
 موی تو بر روی تو چو بر آئینه زنگار
 بر لاله من ژاله اشکست پدیدار
 زین باله مرا ژاله چکیده است بر رخسار
 جبال بردم از عشق تو چوں عشق تو دشوار
 بر قامت تو زلف تو ای آفت فرخار
 چوں هندو کی آمده از سر و نگوینار
 بر برگ سمن در سخته ناله تاتار
 با ثابت و سیار ما بود سرو کار

رشکم همه بر شادی اغیار تو ثابت
 از روز من و بخت من ای دوست چیر پی
 در مرحد مهر تو چون خاک شدم پیت
 چهرم همه ز رخیز و سر شکم همه در ریز
 زرد را نکند جز تو کسی خاک صفت پیت
 الا بگه جو و عطا میر جهان گیر
 دستور ملک صدر جهان آصف و ران
 آن آصف ثانی که بر از آصف اول
 عمان ز خلیج که مش چیت یکی جوی
 از شاخ نواشش در تی روضه رضوان
 تلزم ز حیاض نعم اوست یکی موج
 ای صدر قدر قدر که از فرط جلالت
 نفی ز شرار سخطت برق به بهمن
 سر ولایت سانت که بجز سر نکند بر
 در ملک شهنشاه تو فی آمر و ناهی
 اکنون که چین راست بر خلعت زلفت
 بی زمزمه سار همه ساحت گلشن
 ایدون همی از راغ سوی باغ چود گور
 آل راغ که از لاله بدی توده شگرت
 دامان وی از ایر کنول معدن گوهر
 از باد چین زرد تزه از گونه عاشق
 من مانده بدی بانفس سر و مشوش
 آزادی من با اثر بدل تو آسان

اشکم همه از دوری رخسار تو سیار
 بیروی تو و موی تو این تیره شد آل تار
 در بادیه عشق تو چون خار شدم خوار
 وین زرد گهر را نبود نزد تو مقدار
 در را نکند جز تو کسی خار صفت خوار
 الا بگه فضل و سخا صدر جهان دار
 سالار زمان میر زمین قدوه احرار
 در فکرت و هوش و خرد و سیرت و کردار
 گیهاں ز نیج نعمش چیت یکی تار
 بر خوان جلاشش طبعی گنبد دوار
 جنت ز ریاض نعم اوست یکی خار
 در حضرت جاه تو فلک را نبود یار
 ر شخی ز سحاب کرمت ابر در آزار
 تخلیست بنانت که بجز بر ندید بار
 بر جیش و لیعهد تو فی سرور و سالار
 اکنون که بمن راست بتن کسوت ز تار
 بی تهنه کبک همه و امن که سار
 اکنون همی از باغ سوی راغ پر دسار
 آل باغ که از سبز بدی معدن زنگار
 سامان وی از باد کنول مخزن دینار
 از ابر فلک تار تزه از طره طرار
 من گشته بدی در نفس پر و گر تار
 آسایش من بی نظر فضل تو و شوار

ہر جا گرم نیست بجز موہیہ مراجعت
 گیرم نبود پایہ مرا ایچ زوانش
 تو ہری و کس رانہ دریں مسئلہ تو دید
 آخر نہ مگر ہر چو تانبہ در آفاق
 بر قصر شہ و کوی گدا ہر دو ضیاء بخش
 با آنکہ برای تو چو روز است مبرہن
 کامروز زمین ساحت گیتی است معطر
 و امروز زمین تودہ غیر است منور
 بر رفعت قدم نژاد طعنہ خرد مند
 بر مرتبہ چاکر گردون کند از عان
 تا پای گنہ در شکنند سنگ انا بہ
 ہر کو تو بپوست و برید از ہمہ عالم
 خوارش مکناد ابجہان ایزد داوار

ہر جا گرم نیست بجز موہیہ مراجعت
 گیرم نبود پایہ مرا ایچ زوانش
 تو ہری و کس رانہ دریں مسئلہ تو دید
 آخر نہ مگر ہر چو تانبہ در آفاق
 بر قصر شہ و کوی گدا ہر دو ضیاء بخش
 با آنکہ برای تو چو روز است مبرہن
 کامروز زمین ساحت گیتی است معطر
 و امروز زمین تودہ غیر است منور
 بر رفعت قدم نژاد طعنہ خرد مند
 بر مرتبہ چاکر گردون کند از عان
 تا پای گنہ در شکنند سنگ انا بہ

ہر کو تو بپوست و برید از ہمہ عالم
 خوارش مکناد ابجہان ایزد داوار

در دل حاجی میرزا آقاسی می گوید

مہربان ماہ من رسید از در
 زلف خم خم خم رسیدہ تا بکمر
 بان مگو چشم یک دمن جہر
 زارہ و بیمار خفتہ در بستر
 شب کلاہی چو بدہ اندر سر
 چانہ ام، بچو چانہ، عنتر!

صبح چوں ہر سرزد از خاور
 جعد چین چین نتادہ تا بپیان
 بان مگو زلف یک چین سنبل
 آند از در چو دید دید مرا
 پوتینی چو قنقد اندر پشت
 ناختم بچو ناخن گر بہ

موی ریشم ز اشک گشته سفید
 پیکرم از عروق بر بسته
 گفتم چو فی چگونه چه شدی
 چشم بیمار من مگر گفتمت !
 یادمان منت چو خود خواهد
 گفتم این جمله هست لیک مرا
 هشت نه روز مانده از رمضان
 نذر کردم چو روز عید رسد
 عوض سبجه می بگیرم و انجم !
 شب اول هلال تا دیده
 یار کی داشتم فلند در وار
 عاشق می چنانکه تشنه باب
 شب عیدم بخانه برد و بداد
 میبستی کاندرو همید بیدم
 صبح عید از گلاب شستم روی
 رفتم و باز یافتم بر شاه
 چون بیرون آدم زد که او
 سرم از ناز پر ز عجب غرور
 خود سخنو گفتم ای حکیم زمان
 نزدیکی عقل گوش من مابید
 رفتم الفصه تا بخانه خویش
 خادم آمد که کیستی ؟ گفتم
 خادمک در کشود و با خود گفت

چون پلاس سپید خاکستر
 دفتر در و در بیخ را مسطر
 من بخوابتم ای شگفت مگر
 که به بیماری اندر آری سر
 که ماند ز هستی تو اثر
 چشم بد دور علی است دگر
 شوق می در سرم نموده حشر
 در خود خواهم از می احمر
 بسر انگشت هر زمان ساغر
 کخم اندر هلال جام نظر
 دور از جان تو ز بنده بتر
 تا با آخر برین قیاس شمر
 میبستی نوش جان و نور بصر
 حالت کاینات سر تا سر
 خلعت شاه کردم اندر بر
 عزتم کرد و جاه داد و خطر
 از خود آن پایه نامم باور
 تنم از فخر پر ز کبر و بطر
 این تویی یا سلاله سخر
 کاین همه پایه یافتی ز منبر
 کوفتم نرم نرم حلقه بدر
 پسر خاقان بندیره فنیصر !
 خواجه امروز سر خوش است مگر

گشته هر موی راست چو ل نشتر
 که ننگی ز کبر در کشور
 گفتم ای خادک پیرس خبر
 تا در آیتد مومن و کافر
 بگذارم بعیش سرتا سر
 ساز و برگ نشاط را یکسر
 فی و طنبور و بربط و مزمر
 تره و نقل و شاپد و شکر
 یک طرف مطربان را مشگر
 یک طرف شادان سیمین بر
 بر سر از موی جعد شان مغفر
 هم وفا جوی و هم جفا گتر
 صلحشان همچو جنگ زود گذر
 وال زلب نقل دادیم که بخور
 سیلی آمد ز باده احمد
 دین یکی گفت گوش گردون کر
 تکیه بر چنگ کرده غنیا گر
 داد خود دادم از می اهر
 که نمودم ز بوی باده حذر
 شده مکتور آتش مصر
 از گریبان برون نیارم سر

گفت ازین خستگیت نرماند

جو ثنای خدیو گیمان فر

چو ل مرادید با دها بیروت
 گفت ای خواجه بوالعلی چونی
 چشم محمود کرده سر پر باد
 خیز و درده صدای عام بمی
 تا من این هفت را بیاد ملک
 یکی چشم زد مهیا کرد
 می و مینا و شاپد و ساقی
 بزه و کباب و تیهو و وزاج
 یک طرف ساقیان مشکین موی
 یک طرف شاعران شیرین گوی
 بر تن از چین زلفشان جوشن
 نه فزون ساده نه فزون تلاش
 مهرشان همچو قهر زود گسل
 این بکف جام دادیم که بگیر
 قرب یک هفت گشتی از خلا
 آل یکی گفت چشم انجم کور
 باش از جام کرده باده گار
 نصد کوتاه قرب یک هفت
 شدم آخر چنان شراب زده
 در تب و لرزه پیکم گشتی
 و اینک از بیم خواجه عزرائیل

درستایش پادشاه حم جاہ محمد شاہ غازی گوید

بر خیز و مرا سجده و سجاده بساورد
 زان پیش که ناگاہ نقیبی رسد از دور
 بر روی شب عید و نیاوردی و بگرد
 غفران پدید خواهد آمد و آمرزش ماورد
 فرمان خدا دارد و بر یغ پیغمبر
 بولش رود از کام و خمارش رود از سر
 تا شام و گریه نتوان خاست از بستر
 دین کار نیاید بجز از مرد تو امگر
 و آن ورد شبانروزی و آن ذکر مقرر
 از حال یکی واعظ محال فسو نگر
 چون برف همه جامه سفید از پائے تا سر
 هری بخل صد زرش وزن فزون تر
 زانگونه که خرطوم نهد پیل تاورد
 چون جیب انق از بر گردون مدور
 تا خورد که سلامش کند از منعم و معطر
 و انسان که بود قاعده در مذہب جعفر
 نشست و قرآن خواند و بخانا ندھی سر
 بر حبت یک لمحہ نشست بر منبر
 بس ناز بیادرد و چنین کرد سخن سر
 و ان بعرفه بزرا که کند گرو بمبصر!

ماه رمضان آمد ای ترک سمبیر
 و اسباب طلب را بر از مجلس بیرون
 و آن مصحف فرسوده که پارینه ز مجلس
 باز آرد و بدہ تا کہ بخوانم دو سہ سورہ
 می خوردن این ماه روانیت که اس آہ
 بیش از دو سہ ساعت توان خورد کہ تالیح
 یا خورد بدانگونه باید کہ زمستی
 من مذہبم این است لی و مجتہدیت
 ناچار من و مصحف سجاده و تسبیح
 ای دوست حدیثی عجبیت باز نمایم
 وی واعظکی آمد در مسجد جامع
 تسبیح از روی بکت از تربت خالص
 در آستی اش خرقہ نہادہ ز چپ راست
 تحت الحنکی از برد ستار نگندہ
 چشمیش بسوی چپ چہ چشمی بسوی راست
 در محضر عام آمد و تجدید و عنو کرد با
 باری شبستان شد و در صف نخستین با
 فارغ شدہ خلق و تسلیم و تشہد
 دانگہ بسہ و گردان و رشیش لب و بینی
 کای قوم در غار بیابان کہ کند تیز

وان گرز گران را که سپرد است بخشاش
 بر جیب شقایق که نهد تکه یاقوت
 القصد بر سید ز غوغای قیامت
 وان کز دم و ماران که چنین اندر چنانند
 و آن گرز آتش که ز ندر بر سر عاصی
 زان موعظه مردم همه از هول قیامت
 و عظمی که بود بهر خدا با اثر افتد
 گفتم برم این قصه بدیوان عدالت
 و ادای جلال بخت محمد شہ غازی
 دولت چمنی تازه و او سر و سرافراز
 شاهی که چو بر تخت جلالت بنشیند
 در چاکری در گه او خرم خاقان
 قدرش بنهد تارک اجرام بنعلین
 گزیش بچه ماند بکف گوهر بارش
 هر پیمه که یک روز در آن پیمه ز تیغ
 تخلیفت تاشش که ناورد که برگش
 در روز و غنا خصم زو سجد هکتارش
 بر کام غضنفر چو کنی مقلقش تقدیر
 اندیش جو بر کان جلاش بنهد کام
 گیتی است یکی جسم و بود هستی او روح
 شاه تو سلیمانی و بدخواه تو بد بد
 غنجر چو زنی بر تن بدخواه که رزم
 گر آیت حزم تو نگارند بکشتی

وان قامت مرزول ز کجا یافت صنوبر
 بر تارک ز گس که نهد قاب مز عفر
 فی الجمله بر سید ز مشکامه محشر
 نیش و دشمنان تیز تر از پناح و خنجر
 آل لحظه که در قبر نکیر آید و منکر
 گریان و من از شرم شده لاله احمر
 وز صفوت او تازه شود قلب مکر
 تازین خبر آگاه شود شاه مظهر
 سلطان عجم ماه امم شاه سخن و در
 شوکت فلکی روشن و او ماه منور
 آرایش کرسی بود در بیت افسر
 در بندگی حضرت او نازان قیصر
 جایش بکش گردن افلاک بچنبر
 آن کوه موثر بود این بحر منتعبر
 زمین دماز ناکش تا در صف محشر
 از بازوی گردان بود و بارش از سر
 از بیم جهان بیند پراخی و اثر در
 چو باغ ارم گل دماز کام غضنفر
 اول قدمش جای بود تارک اختر
 دنیا است یکی مرغ بود صولت او پر
 بد نشود جفت سلیمان یک افسر
 هر موی ز ند بر تنش از خشم تو خنجر
 از بهر سکونش نبود حاجت سنگ

نہر باز کہ بر ساعد چو در تو نشیند
 ہر نخل کہ در مغرس فضل تو نشاند
 تا آبی تا چند کنی ہرزہ در آئی
 زرین شودش چو گل و یسمن شودش پر
 زمرہ شودش شاخ و زبرجد شودش بر
 مہداری کہ آزرده شود شاہ مہرور
 بس کن بدعا کوشش بگو تا کہ جهان است
 سالار جهان باد شہنشاہ فلک فرا

در کیفیت مسخران نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

شبہی بروشنی از آفتاب روشن تر
 شبہی بعبادت و ز شتاب عیش انگیز
 شبہی ز بسکہ زمین روشن از فروغ نجوم
 شبہی بخرمی از وقت خلد اوہ نشان
 شبہی افاضتہ الوار اندرو پیلا
 شبہی ز گنبد نیلوفری عیان پرین
 شبہی بگونہ مشاطگان بگرد عروس
 رسول امی چو مشکوی ام ہانی را
 کہ جبرئیل امین فرخستہ یک خدای
 ز بانگ حلقہ مر حلقہ ات نام ز شوق
 چو حلقہ ساخت دل از یاد اسوی خالی
 درون حلقہ امکان نماز بیچ مقام
 چو دل ز حلقہ امکان چو حلقہ کردہتی
 خطاب کرد بجرئیل کای امین خدای
 ہیل و پروین تا بندہ اندرین منظر
 شبہی بسیرت صبح وصال جان پرور
 چو برگ لاله عیان از درون سنگ شتر
 شبہی تیا زگی از نو بہار کردہ گذر
 شبہی سعادت اجرام اندر و مضمحل
 چو سفت تر گس شہلا ز شاخ نیلوفر
 باجوم کردہ ز ہر سو نجوم کردہ قمر
 نمودہ از رخ و لب شک حبت کوثر
 بامریزو دوار حلقہ زد بر دور
 بسان حلقہ تدانست پای لا از سر
 کہ تاز حلقہ جیب قنار بر آرد سر
 کہ او چو رشتہ نگر و از درون حلقہ گذر
 نگند بر رخ خمر حلقہ باز عنبر تر
 بگو پیام چو داری ز ایزو داور!

تو خود پیام گزار و تو خود پیام آور
 در این میان زبان منہی است فرمانبر
 بود بواسطه شخص شخص را مظهر
 چه گزردم خالیت آب در فرغ
 گمان خلق چنان که شکوفه خیزد بر
 کنول تو اعلیٰ و من فرع اصل و در جنت
 درون آئینه حق نمای من بگرد
 حکایتش ز تو ناقص نماید و ابر
 تمام مظهر ذات تو ایم ای سرور
 درین هزار یکی را هزار گونه صور
 که مختلف بظهورند و متفق به گهر
 یکیت شاید و هر لحظه در یکی زیور
 که انتظار تو پس بده است در معبر
 به بیت مقدس چو یک چاک چی کرد گذر
 خسته روح رسل را بسوی حق رهبر
 به فرشته بهر آسمان بهر اختر
 که بازماند از یک عقل یک نظر
 سبب چه بود که کردی بشاخ سدر مقر
 من از فرات پریم لبوزوم شهر
 توئی که داری از تاج لایسرا نسر
 تو آفتابی و ماهه تو ماه و ما اختر
 پیچ بزم فنا کن ازین بقا بگذر
 که عقل را نه بود با فروغ عشق از

جواب دادش جبریل کای پمیر پاک
 سخن زد دل بزبان و زبان بدل گزد
 اگر چه آئینه حاکی بود صورت شخص
 بود بفرغ جریان آب از مردم
 زیر شکوفه بر دل آید و شکوفه شرح
 مظهر نهفته با صلت و آشکار ز اصل
 گرت هوس که زمین شنوی حکایت خویش
 و لے چو آئینه من محیط ذات تو نیست
 من و ملائکے سکان آسمان و زمین
 هزار آئینه بنهاوه است خورد و بزرگ
 یکیت عین هزار را چه مست غیر هزار
 یکیت ساقی و هر لحظه در یکی مجلس
 کنول مجال سخن نیست بر نشین براق
 نبی بر آمد چون وحی بر براق و تخت
 وزان بمسجد اقصیٰ حمید شد ز کم
 فرود پایه و بخشود مایه داد فروغ
 بیدره ماند زره جبریل ازال گونه
 رسول گفتش ای طائر حظیرہ قدس
 جواب دادش کای محرم جویم وصال
 توئی که داری در کاخ کی مع اندهای
 تو شہ نشانی و ماشه تو شاه و مانده
 تو نیز هستی خویش از درین محل بگذار
 براق عقل را کن بر آبروف عشق

پشت زلف بر شد نبی ز نیت براق
 ز سدره شد بقوامی که بود بیگانه
 صدیو کرد بر او جی کزان نمود مہبوط
 ز سدره صدرہ بر تہ چمید از پی آنک
 دو قوس دائرہ در ملتقای نقطہ امر
 بعالمی شدہ کما نجانہ اسم بود و تہ رسم
 وجود شاہد و مشہود اتحاد گزید
 نہ اتحاد و حلولی کہ رای سوسطاً
 بل اتحاد و جودی کہ نسبت ہستی و صف
 میان ہستی موصوف و وصف فرق این پس
 یکیت اصل و حقیقت یکیت فرع و مجاز
 کمال و نقصان کرد از یکی مقام ظہود
 یک خزانہ در آمیخت قرصہ زر و سیم
 نشسته ناظر و منظور در یکی بالین
 دو آفتاب فروزندہ از یکی مطلع
 دو تاجدار مکان کردہ در یکی اورنگ
 شنیدہ ام کہ نبی آفتاب زورای حجاب
 و دیگر آنکہ بہنگام یاد گشت بدو
 کلام شیر سلیمان انگند خاتم و داد
 ز گفت خاتم پیغمبران ز خاتم لعل
 پس از تبسم جان بخش خاتمی کہ سپہر
 ز کان جیب بر آورد و کرد گوہر وارہ
 زادت حیدر کرد لب فرو بندم

چنانکہ مرغ ز شاخ تگون بشاخ زبر
 در ان مقام تن از جان و جانفش از نیکر
 رجوع یافت بسکلی کزان نمود سفر
 ز سدرہ آید و از جیب لا بر آورد سر
 سر از دو سو بہم آورد چون خط پر گہ
 بختلی شدہ کما نجانہ خواب بود و نہ خورد
 چو اتحاد فروغ لبصر بذات لبصر
 بود نیز خود مند زشت و ژاژ و ہدر
 بغیر ہستی موصوف ایسچ چیز دیگر
 کہ متحد بودند و مختلف نفس کر
 یکیت عین ہوت یکیت تمنع و اثر
 و جوب امکان زد از یکی گریان سر
 ز یک ریجہ عیان گشت تالیش مہ و خور
 عنودہ عاشق و معشوق در یکی بستر
 دو ماہتاب در خندہ از یکی خاور
 دو گلعدار نہان گشتہ در یکی چادر
 بگو شمش آبد آواز حیدر صفدر
 نمود حملہ کی شرزہ شیر اژدہ در
 پس از نزول علی را از ان حدیث خبر
 فتانہ حیدر کرد از تنگ تنگ شکر
 بود چو حلقہ خاتم ز شرم آن چنبر
 نثار خاتم پیغمبران بشیر و بشر
 ز بیم آنکہ کمنلمان سخواندم کافر

خراست اگر بفرود شد ہزار عشوہ محر
 سہ گونہ سار و دو چنبر حد پار چارہ خر
 ز نوک خامہ بر افتانندہ ام نقود در
 ازین قصیدہ ستوار سد اسکندر
 بآب سیم نگارش بر صحیفہ زر
 گنہ شعر نگارندہ فی بشر اندر
 کہ می نیاید حسن معانیش بنظر
 ز ناز صخرہ صماشتقایق احمر
 بکام کودک گل دایہ سان چکاند در
 روان و ساکن بی باد بان و بی لکر
 بیافرید خداوند در یکی پیکر
 بدین قصیدہ کہ پیرا بہ بر عروس ہنر
 دگر نہ شعر نو سیم ز خامہ بر دفتر
 کہ نسبتہ است رہی بر سجای شاه کمر
 تنای ناقص من چون بجا بود یکسیر
 بکیش من زد و صد قدح نامترا بہر
 چگونه کرشنود و صفت نالہ مزمر
 ہمارہ تا نبود مست را ز راح گزر
 بحکم گہبان حکمت چو راح در باغر

ہوائے خدمت تو، بچو روح راحت بخش
 پاس حضرت تو، بچو راح اندہ

منم شاگر آل رسول و حاسد من
 مرا ز کین خزان باک نیست ترا نگر بوز
 بر این صحیفہ دلکش بجای نظم دری
 بہ پیش دشمن یا جوج خو کشید ستم
 اگر قبول ملک اقتدا این حکامہ نغز
 پسند حاسد اگر نیست گو مباش کہ نیست
 گنہ بقطرت کج و ان و طبع جاودہ
 بخالقہ کہ دماند سبحی با و ہزار
 بقاوری کہ ز پستان ابرسیانی
 یا تک گشتہ ز و صفتش و فلک خ وزین
 بجان شاه ہلاکو کہ ہر دو گیتی را
 کہ گر خدیوہ جهان التفات نماید
 و گر نہ نظم نگارم ز ملک برویان
 شنیدہ ام دو سہ تن خواجہ تاش گفتند
 چگونه منکر باشم کہ در محامد تو
 ہر آل مدیح کہ ممدوح را سزا نبود
 چگونه کور کند مدح چشمہ خورشید
 ہمیشہ تا نبود چشم را ز روح گزیر
 بقلب گیتی امرت چو روح در قالب

قطعه

لے وزیرے کہ صدر قدر ترا
 تو مطاعی و کائنات مطیع
 قہر تو موجب بلال و محن
 بر عالی بساط میہونت
 پیش عزمت چو خیزد از گردوں
 پیر عقل ترا زمانہ روا
 مہر در جنب رائے تو سایہ
 چرخ انجام امر و نہی ترا
 ہست منشور احتشام ترا
 تو سپہری و سروراں انجم
 خلعتت زیب پیکر حکام
 گوش ارباب فضل و دانش را
 جنبش خشم تو بگاہ عتاب
 پیش نطق حدیث آب خضر
 نیل خشم ترا اہل نائل
 قہر تو پلے مزد مرگ ہجا
 آل اساس منیہ را باقی
 لرزد از سطوت تو بیکر خصم
 آسمان نظم کار گیتی را
 صاحبان شدہ تو قسانی
 کارش از کینہ فلک قاسد

بہت نہ خردگہ بسیط بساط
 تو محیطی و روزگار محاط
 مہر تو مایہ سرور و نشاط
 آسمان تنگ تر ز سم خیاط
 نزد شاہین چہ آید از وطواط
 طفل بخت مرا ستارہ قماط
 کوہ در نزد حلم تو قیراط
 چیت دانی معلم محتاط
 آسمان صفحہ و نجوم نقاط
 تو کلیمی و مہتران اسباط
 خدمتت طوق گردن صنباط
 نیت الامامہ تو قراط
 شورشش حشر را مہین اشراط
 قصہ گوہر است و ذکر محاط
 خط مہر ترا اہل خطاط
 خشم تو دستیار موت قلاط
 ایں لباس بلیہ را خیاط
 چوں دل عاصی از حدیث صراط
 از ضمیر تو کردہ اشتباط
 کہ کمین چاکر شش بود وطواط
 چوں طبیعت ز جنبش اخلاط

آسمان در عتاب او چالاک
 دهر در یاریش کند تفریط
 در منش از سخن فسرده روان
 کارش اینک بسجی تست منوط
 بارگاه تو قبله اشرف
 آستان تو کعبه اشراط
 ذکر خلق تو در نشیب و فراز
 شکر چو تو در تلال و ریاط

در ستایش شجاع السلطنه حسن علی مرزا طاب اللہ

شاه گوید

دوش دیدم یکی نخبه و شاق !
 سخن او خورده با ارم سوگند
 از یکی سو نهاده تا سر سقفت
 نسخہ ہیات و کتاب نجوم
 صحف فضل و منطق احبنا
 از تالیف کوشیار دقیق
 نسخہ چند ہم ز موسیقی
 از نشاپور و زایل و تبریز
 نسخہ نسخ و رقبہای رقاع
 تہنیت خان بنو عقل شدم
 بہر تعلیم علم رستالیں

طاق او جفت طاق ہفت طباق
 سقفت او بستہ با فلک میثاق
 از یکی گوشہ چیدہ تا دم طاق
 جلد تہذیب و وقتہ اخلاق
 کتب لفظ و مہندی اوراق
 از تصانیف بو علی و فاق
 در مقامات کوچک و عشاق
 از بہارند و اصغہان و عراق
 صحف ثلث و فردائی سیاق
 کی حکیم جهان علی الاطلاق
 جاگند اندرین نخبہ رواق

یاز اورس از پئی تدریس
 یاز صدرا بصدرا این محفل
 یا ابوالنصر اندرین منزل
 یا پس از حل و عقد ملک ملک
 شاه نمازی ابوالشجاع که هست
 آنکه از ثقل بار خدمت او
 مرگ بر روی نخبش مفتون
 جنگ او تنگ صرصر از تعجیل
 خون به بند زبانش او بعروق
 حمرتی که افق پدید آید
 از طلوع و غروب بیضانیست
 خون خمیش ز کبر خورده سپهر
 روزیجا که تازی روئین را
 بهر زمیدی حاشی چرخ
 با کفش چون عروس بخشش را
 بحر و کان را صدق کرد و کنوان
 دیگرش این قدر مونت نیت
 بهر تقدیم خدمتش که ملک
 داوه پروانه عقل روشن رای
 چرخ مانند بندگان بسته است
 یاز با عقل نکته دان گفتیم
 ملک از محرمان کرا کرده است
 ماه تابنده است یا خورشید

جا در اینجا کند باستحقاق
 رمز اشراق گوید از اشفاق
 بحث مشار را کند اطلاق
 جاگزیند درین نجسته و ثاق
 گفت کافیش و ایهب الارزاق
 شده نه چرخ خاضع الاغاق
 فتح بر زلف پرچمش مشتاق
 تیغ او رشک دوزخ از احراق
 جان در آید ز لطف اولعبراق
 چون کشتی نظر باستحقاق
 کش فلق یا شفق کنی اطلاق
 کرده است از مراغه سرخ آفاق
 بود از فسطاط ناله بیم خناق
 گوید الیوم مالهم من و اق
 عقده بیت آسمان بصدق صدق
 گفت او میکند ادای صدق
 که کند جفت خویش را انفاق
 جسته پیوسته از حق استیفاق
 بر که بر بهفت شمع، بهفت طباق
 کمر از بهر خدمتش ز نطق
 کی مهین خلق و ایهب خلاق
 حارس این و ثاق عرش رواق
 چرخ گردنده است یا آفاق

گفت ایان نیند محرم راز
 کس بدین پایه از شرف نرسد
 زاده الفت آن سخورد عصر
 کاسانش ستوده در اخلاق
 آنکه مانده سخن در طوس
 خودش برگزید در آفاق

در ستایش نواب فریدون میرزا طاب تراه

ای فال سعید و بخت مقبل
 تو قلبی و دلیران توالب
 برگردم در شمائل تو
 دلها بسلاسل تو مشتاق
 خون خور و غم از غم تو آسان
 پهر تو درون جسد مشکین
 گوئی رویت بسبیل زلفت
 چشم نلکاست پهر تو مهر
 جز زلفت تو از قفای رخسار
 خورشید سپیده دم ندیدم
 این زلفت تو هست کز بناگوش
 یا فی بسپیده دم فتاده
 زلفین تو بر رخ از چپ راست
 مانند دو کفه ترازو
 روی تو ز شب بر آورد روز
 دی زهره بزم و ماه محفل
 تو روحی و گل رخاں میا کل
 زلفین تو عنبرین سلاسل
 جانها بشما گل تو مائل ؛
 جان بر دغم از کف تو مشکل ؛
 زیر دو غراب یک حواصل
 در سنبله ماه کرده منزل
 مہری که نگشته هیچ زایل
 ای آتش خوی و آہنین دل
 کاو را ز قفا ہی رود نطل
 زی چاہ ذقن شدہ است مائل
 ہاروت نگون بچاہ بابل
 آونجیہ روز و شب مقابل
 در روزن یہ یکدگر معادل
 چون رای خدا یگان عادل

فخر الاقبال و الاساطین
 فرمان فرما که دست رادش
 در دشت نزال لیث غالب
 عاجز شده اند در ممالک
 ای مدح تو زیور مجالس
 که نافله فرض نیست از چه
 آواز اجابت سخایت
 ز انسان که سبق بود محلی
 الفاظ بدیعت از بداعت
 در نیم شبان ز دور پیداست
 در چشم بصیرت تو احبام
 هر نقص که و هر داشت کردند
 چو حاصل جهان تو بردی
 آری بوجد گشت موجود!
 از خشک لبی و خاکساری
 دستت بسخا حیات جاوید
 آرای تو در شبان تاریک
 در هیچ زمان ز کسب دانش
 با منع تو قهقری رود باز
 پیوسته شود چو پوست با گوشت
 در وقف پی تمیز آیات
 پیوستگی نظام عدلت
 تادانی خود کند مسجل

ذخر الاقران و الامثال
 بحر خصم است و ابر ماطل
 بر دست نوال غیث و ایل
 از حمل تواناشس قواقل
 وی وصف تو زینت محافل
 بر جود تو فرض شد نوافل
 سبقت گیرد بصوت سائل
 هنگام دویدن از مؤمل
 ضرب المثل است در قبائل
 آثار جمیلت از شمائل
 بر سر قلوب نیست حایل
 از پر تو هستی تو کامل
 شد نظم جهان پس از تو حاصل
 ماهیت نی بجمل جاعل
 دریا بوجود تست ساحل
 تیخت بوغا قضای عاجل
 رخشنده تراست از مشاعل
 مشغول نداشت مشاغل
 زین چرخ برین قضای نازل
 از عدل تو در بدن مفاصل
 که فرض نمیشدی فواصل
 برداشتی از میانه ناصل
 با بخت تو هر که شد ساحل

چون روح نه خارجی نه داخل
 با ذات تو خلق شد فضائل
 زی بود تو بهترین وسائل
 یا تیغ تو بر کتف حائل
 با شعر تو چامه اخائل
 یکجا همه مهمل است و باطل
 تدویر شود محیط حاصل
 در چرخ و زمین فتدلازل
 نسرین فلک شوند بسمل
 چون رشته بنفکة منازل
 فریه سازی بسیت نامل
 امی باس تو همچو مرگ مایل
 حالی شود این قصیده قابل
 لَكُم يَأْتِ بِمِثْلِهَا الْاَوَّلِ
 قَاتِي رَا الْاَلْفَضَائِلِ
 پیوسته تماس با معدل
 خورشید شرف مباد مایل

حجم است جهان و اندرو تو
 چون جان با جسم و روح با تن
 دست و دل و نطق و خامه تو
 از تیغ که اثر و راست آونگ
 با نظم تو گفتۀ ذابغ
 یکسر همه ناقص است و در بیان
 با یاری وسعت ضمیرت
 آنروز که در هزاره رزم
 از سهم عقاب تیر در چرخ
 بندی سر دشمنان بفتراک
 بازوی نزار ملک و دین را
 ای عم شهنشہ مکرم
 که فیض قبول خاطرت را
 شاید که بدحتش سر آیند
 در فضل ترا اهل عصر خوانند
 تا منطقه در نقطه داره و
 از منطقه جلالت تو

تا حشر رسد خطابت از عرش
 ای فال سعید و بخت مقبل

فی المدیحہ

چون غم آن موی مشکین در دل مسکین من
 آشکارت گریه بیند در میان انجمن

ای مشکین موی تو مسکین و لم کرده وطن
 در میان انجم از خجالت نگردد آشکار

گل فروریزد اگر طلعت فروری در بهار
این نه اندامست زیر جامه ات کاموده
حاشا شد نیست نسرین را چنین فرو بهار
این چه مشکین زلف و لبند رسا باشد کز
یعلم اللہ بحکس ز نیسان رسن هرگز ندید
ز آتش دل سوزم و سازم چو شمع در حضور
گر تو ام گردن زنی من تازه جان گرم چو شمع
با من مسکین نگردی یار و جای آن بود
لیک از انیسان هم نخواهد ماند روزی چیداش
در برش عرضه خواهم داشت حال خویش شاه
باش تا بیتی که خسرو دوش و اغوش مرا
باش تا بیتی بمن از بحر دست و کان طبع
ای بت قامت قیامت می مه بالا بلا
تا یکی تا بم بری زان زلفگان پر ز تاب
لعل تو چون بهر من لیکن بود از بهر غیر
روی داری چون بهیل و لعل داری چون عقیق
چشم و مغز من ز عکس لعل بوی زلف تست
گل نبویم می نوشتیم که نباشد این و آن
گفته لعل تو که باشد بزرخ جان و است
شاه فرخ رخ که یابد فرزینی از او
خسرو گیتی فریدون شه که باشد بر جهان
گردش گردون بقدر جاه و شغفت معترف
ای بعالم بهیال از فطرت و اصل و گهر

سرو نیشیند اگر قامت فرازی در چین
پیرهن از یک چنین نسرین و یک لبان سخن
روح پاکست انیکه ادوی جای اندر پیرهن
یک جهان دل را اسیر آورده در یک سخن
حلقه اندر حلقه نم در خم شکن اندر شکن
خواهیم گردن فراز و خواهیم گردن بزبان
زانکه جان تازه یابد شمع از گردن زدن
ای بت سمین بر و سمین تن و سمین ذقن
تا ز جود خسروم بینی قرین خویش تن
از گرم مپندوم در این غم و رنج و سخن
پر ز رو گوهر نماید از سخا و از سخن
گوهر افتاند بخروار و زرافشانند بمن
ای غلام قامت و بالات سرو و نارون
تا یکی راهم زنی زان چشمگان پر فتن
و چه بود از بهر من بود آل لب چون بهر من
هر که باشی بدامن بی نیاز است از بمن
این پر از لعل بدخشان آن پر از مشک ختن
این بطعم آن دهان و این بوی این بدن
خاصه آن ساعت که خواند مدحت شاه ز من
هر پیاده کش دو در پای اسب پیلتن
با وجودش منت و فضل از خدای ذوالمنن
گردن دوران بخورد و شکر و مدحت مرتهن
دی بگیتی بی مثال از فکرت و فهم و فطن

چرخ یغیچید عمان چون تو سنت بیدوان
 کلک تو ریز و لالی لغزنی دست درون
 چو لب بدست آری قلم از لثبه گوید ای شکفت
 گفت کتودی در سخا بحر عمان شد در عمان
 ای نهاده یک جهان سر بر خط فرمان تو
 گره بهر بذل تو چه سیم چه خاک سیاه
 از پی مدح تو باشد در نه خاصیت چه بود
 تا غم معشوق گیرد در دل عاشق قرار

خصم بر پوشد کفن چون جو شدت بیدین
 تیر تو گوید جواب خصم بی کام و دمن
 ابر نیسان را بود اندر محیط ایدر وطن
 لب کشادی در سخن در زمین شد بی شمن
 همچنان که مهر را مند و دست را برهن
 در نه بهر جز تو چه ریگ چه در عدان
 منطق شیرین و دلچیت در دهان مؤزن
 تا دل عشاق جوید در بر جانان سکن

عابد جاه تو در قعر زمین گیرد سکون!
 پایه جاه تو گیرد جای در اوج پرن

در مدح شاهزاده آزاد شجاع السلطنة حسن علی میرزا گوید

از عقلمهاست اول و از خلقهاست انسان
 از اتقیا ابو ذر و ز اصفیاست سلمان
 از یادهاست صرصر و ز ابهاست حیوان
 از کیشهاست اسلام از دینهاست ایمان
 از قصههاست یوسف از منزلات قرآن
 از خطرهاست محمدر و ز سطحهاست دوران
 از کوههاست استاجوی و ز صدها است طوفان
 از واقعات هجرت و ز درو صاست بحران
 از چار اصل آتش و ز هر سه فرع حیوان
 از تیغهاست طوسی و ز ایدهاست نیسان

ناورترین اشیا نیکو ترین امکان
 از انبیا پمیر و ز اولیاست حیدر
 از نارهاست دوزخ و ز خاکهاست مدینه
 از صفهاست صفین از قلعههاست خیر
 از سورههاست یسین از درهاست طس
 از شکلههاست دور و ز لونههاست نمود
 از جسمهاست مجر و ز حرهاست ممر و
 از قصرهاست خورنق و ز حلهاست تبرق
 از دمههاست طس از هفت نجم خورشید
 از ترکههاست طوسی و ز ترکههاست نیسان

از قلعه با دماوند و زرد و با سماوه
 از روزهاست مولود و ز شامها شب قدر
 از عبیدهاست نور روز و ز جاها جهان بین
 از شهیدهاست شکر و ز بادهاست احر
 از سازهاست رومی و ز مطربان نکبیا
 از بزهاست افروز و ز جو بیهاست کوز
 از نخلهاست طوبی و ز سبزها نیشه
 از رزمها بلاد و ز کینه با سیاوش
 از نایهاست ترکی و ز چرخهاست چاچی
 از ملکهاست شیراز و ز چشمهاست رکنی
 و ز صلب او جهاندار سلطان حسن که دستش
 اندر نبرد نیرم اندر جدال رسنم
 در گاه بزم دستش بحریت گوهر انگیز
 بر مہمت خطه حاکم بر نہ پیر آمر
 با فرو بر ز البرز با شوکت فریبرز
 با فرہ فریدون با چہرہ مستور چہر
 با ہوش و ہنگ ہوشنگ با عقل رای و فرا
 در بار گاہ جا مہش زال پیر خادم
 دست عطای او را نسبت با بر ندیم
 در دولتش عیان شد تبار آل تیمور
 پوشد و چشم فغفور از گرد راه نوسن
 دستان بر روز زمش پیریت جلیت آموز
 با چرخ خورده سوگند خنکش بگاہ پوری

از جاہا حدائق و ز کابنہا یخشان
 از وقتہا سحر گہ و ز مرغہا سحر خوان
 از فصلہا استاروی و ز خشنہا است آبان
 از ذرہا است گوہر و ز نیخاست مرجان
 از صورتہا است شہناز و ز لحن با صفا بان
 از سروہا است آزاد و ز عطرہا است بیجان
 از ہمدانست جورا و ز شاہد دانست علمان
 از شہور با قیامت و ز شعلہ ہاست نیران
 از خنکہا است تھلی و ز خطہ ہاست ایران
 و ز خسروان شہنشہ دارای ہر دربان
 پارو چو ایر آذر گوہر بجای باران
 اندر شکوہ قیصر اندر جلال خاقان
 در روز رزم تیغش اربیت آتش افشان
 اورا قدر مشایخ وی را قضا بفرمان
 با عولت تہمتن با سطوت نریمان
 با عزت سکندر با حمت سلیمان
 با احتشام کوزنگ با احترام سامان
 و ز آستان قدرش ہندوی چرخ و ز بان
 برابر از چہ بندم این افترا و بہستان
 در عصرش از میان رفت سامان آل سلمان
 بندد و دست قیصر از خم خام بیچان
 بازنگ ریورین یا لک و زوردستان
 یا با و کردہ پیوند خنکش بگاہ جولان

با عزم او نگر و دگر دنده چرخ مینا
 بر بام آستانش نوبت ز نیت بهرام
 اندر رکاب عزمش فتح و ظفر قر اول
 هست از بنای جودش ایوان فاقه محمود
 جز خال و زلف خویبان اندر ممالک وکی
 ز آئین کرامت در خور این تختگاه بهرم
 ز بید شهنشاهی را که جود اوست گیتی
 یعنی حسن بهادر که صام جهانسور
 بر لیت دست جودش لیکن چو ابر آذر
 طغرای مکرمت را از جود اوست توفیق
 هم روسای افلاک از جود اوست دشمن
 اسرارهای پنهان بر رانش آشکارا
 تکبیری نیازی خلق بر جود اوست شاید
 تا آینا بر آورد دست دعا که و صفش
 تا گردد آشکارا در بزهای عشرت
 در خنده نیکخواهت چون غنچه در حدائق

بارای او تا بد تا بنیده مهر رخشان
 از خیل بندگانش مندر و شکیست کیوان
 اندر عنان نخبش تا بید حق شتابان
 و در ترکتا ز عدش نگاه فتنه ویران
 فی درد لیت عقده نه خاطری پریشان
 ز آئین کرامت لایق این بارگاه و ایوان
 ز بید سرای ارژنگ و گنگ قضای رضوان
 سوزد دوران دشمن در عرصه میدان
 بحریت طبع راوش لیکن چو بحر عمان
 در ایوان عدلت را از عدل اوست عنوان
 هم کارهای مشکل از سعی اوست آسان
 بر رانش آشکارا اسرارهای پنهان
 ز آسایش زمانه بر عدل اوست برهان
 با جد جان نشاید با جهد نگر نتوان
 از گریه صراحی لعل پیاله خندان
 در گریه بدسگالت چون ابر در گلستان

در مدح جناب حاجی میرزا آقا سیّد علی شاکر گوید

عید دانی چیت لب چون عید خندان داشتن
 خند خندان جان تثار راه جانان داشتن
 جان ہم از جانان بود کت داده تا قربان کنی
 بہر قربان ہم نیاید منت از جان داشتن
 بس کمالی نیست قربانی نمودن بہر عید!
 عید را باید پای دوست قربان داشتن
 عشق دانی چیت لب پر خندہ کردن تزد خلق
 بے خبر از آہ و افغان آہ و افغان داشتن
 در حضور دیو طبعان از پی رو پوش چشم
 سر کہ کردن روی دور دل شکرستان داشتن
 چون سکندر بستن اندر دل خیال روم و روس
 روی کہ یاس سر اوق زی خاسان داشتن
 گاہ در عین وصال از داغ بگردان سوختن
 گہ نشاط وصل اندر عین انجراں داشتن
 مار زلت شاہدان را راندن از فرسوس دل
 زشت باشد خلد را دھلیز شیطان داشتن
 قاصد عمہاست این آہی کہ خیزد از درون
 عیشہا دار و نہانی آہ پنهان داشتن
 چون جمال خواجہ کہ صبح ازل روشن تراست
 یک جهان نور شید باید در گریبان داشتن

زیور خلدند آل مصطفیٰ وز مهرشان
 دیدہ باید جنت و دل باغ رضوان داشتن
 بی سفینہ نوح گر عالم پر از جودی شود
 چشم آزادی خطا باشد ز طوفان داشتن
 خواجہ بخشد از اشارات شفا نہ بو علی
 لقمہ باید در گلو از خوان لقمان داشتن
 چشم مست پر چون بی باوہ مستیہا کند
 چشم را باید درو و ز دیدہ حیران داشتن
 صاحب دیوان تواند در میان بار عام
 رازها با خواجہ بی تذکار و نبیان داشتن
 پیش احمد خامش گویاست لیکن بایدت
 علم حیدر صدق بود ز ہر سلمان داشتن
 کوشش همچون خواجہ بدہی ہر چہ را آری بدست
 تا جہاں یاری بخولیش و غیر آسان داشتن
 خود بگو جز تلخ کامی چیت حاصل سحر را
 زین گہر بد و رون و زین دہ و مرجان داشتن
 ابر با این تیرہ رخصاری کہ پوشد روی روز
 مردم چشمست و ہمتان را ز باران داشتن
 خواجہ شو اول کہ یابی مہنی وارستگی
 پس بدانی حکمت ملک فراوان داشتن
 یک سوال است از سر انصاف میپرسم ز تو
 دہر را آباد خوشتر یا کہ ویران داشتن
 بایدت بر دل نیفتد سایہ دیوار حرص!

در نه باکی نیست پر گل کاخ و ایوان داشتن
 خواجه بر گل می نهد بنیان تو بر دل می نهی
 فرق دارد جان من این داشتن آن داشتن
 تو نداری چشم حق بین کم کن این چون و چرا
 خواجه را نقصی نباشد زان دو چندان داشتن
 ز تب شهوت فتادستی درین گفتار زشت
 داروی تب نوش تاکی ننگ هزیان داشتن
 جان سستت بر تابد بار سختی های عشق
 تپک پولاد است نتوان شیشه سندان داشتن
 زشت باشد با لباس کاغذین رفتن در آب
 رخت خود فرسودن آنکه چشم تاوان داشتن
 کوش تا چون خواجه سر تا پای گروی معرفت
 وز بهار فیض در دل صد گلستان داشتن
 ابر رحمت چوں بار و بهر جذب فیض او
 روح باید نشسته چوں ریگ بیابان داشتن
 بایت چوں خواجه اول علمها را سر بسر
 گرد کردن زان سپس بر طاق نیان داشتن
 در نه بس آسان ترک کار لیت بی کسب علوم
 آه چون عارف کشیدن ذکر عرفان داشتن
 یا چو موزونان ناقص بهر چندین آفرین
 نقد حال دیگران را زیب دیوان داشتن
 دزد لیت این نه غنا که موش طبعی هر زمان
 دانه های غیر دزدیدن در انبان داشتن

گیر را که زنده و استوار روح دل باشد سیاه
 سود نندید غالباً مشکل ز قرآن داشتن
 نفس وانش شوا را با کن نقش و انش را، که مرز
 شرمش آید در بغل لعبت چو صبیان داشتن
 در دو گیتی هر چه بینی یک حقیقت بش نیست
 کت نماید مختلف زین نقش الوان داشتن
 کما قدرت نقش هر چیزی بهر چیزی نگاشت
 در نه چوبی را نشاید شکل ثعبان داشتن
 می بجنباند چو کودک جلد را در هر طبع
 تا بدان جنبش را یابد ز نقصان داشتن
 خاک را پنهان از آن جنبش دهد صد چاشنی
 تا تواند حاصل از وی توت حیوان داشتن
 از خم جام فلاطونی شراب هوشش نوش
 کار دونان است حکمت های یونان داشتن
 پاک باید دل تن را آلوده باشد پاک نیست
 زانکه در ظلمات باید آب حیوان داشتن
 صورت قنبر بیاد آرد که دانی میستوان
 در سواد کفر پنهان بود ایمان داشتن
 گفت عیسی را یکی سنگین چرا داری بدن
 گفت باید روح پاک از کفر خزان داشتن
 قبض و بسطی که خیالت می بزاید روز و شب
 چند باید نام شان فرودس و نیران داشتن
 با خیال دوست نگر روی زشت اهر من

تا بدانی میتوان در دیو غلبه سال داشتن
 شکوه کم کن از جهان تا زو بر آسانی که مام
 طفل را از شیر گیرد وقت دندان داشتن
 خوشترین کار لیت مدح خواجه باید خویش را
 چو صدق دائم ببدش گوهر افتان داشتن
 عوث ملت حاجی آقاسی که خواهد عفو او
 خلق را هر ساعتی یک دهر عصیان داشتن
 ماه را چون تار کتان هر سر مه عدل او
 تن بکاهد تا بداند رسم کتان داشتن
 خامه اش یک شیرینی کمتر بود وین معجز است
 شبرکی فی را بیک عالم نگهبان داشتن
 و هم میگفت از قدر خواهد شود شهباش پدید
 عقل گفتا شرط تقدیر است امکان داشتن
 در تنور چرخ پخت از قرص خورناتی قضا
 گفت باید خواجه را مهان برین خوان داشتن
 عقل گفتا هر دو گیتی را نشاید ای فقیر
 بر یکی ارزن چو مرغ خانه مهان داشتن
 راز گوید یا خدا در اثر دهم بار عام
 شبلی این سان می نشاید عشق بزدان داشتن
 تا نگویی هم خدا را خواهد و هم شاه را
 شرک باشد عشق حق با عشق سلطان داشتن
 عکس حق را بیند اندر آئینه رخسار شاه
 عکس و عاکس را خود از هم فرق نتوان داشتن

مصطفیٰ فرمود شاه دادگر سایه خداست
 اینک این برهان گرت بایست برهان داشتن
 ای خداوندیکه جز شخص تو نادر هیچکس
 در بدستی جا بنه افلاک جولان داشتن
 نطفه از شوق تو در پشت پدر گرو جانیس
 کش بگیرد دل زنه مه جا بزندان داشتن
 زگس از زردی و بیماری عصا گیر دست
 کز دو چشم انگندیش زین خوی فتان داشتن
 دست جودت در بنستایم که دائم محجز است
 در یکی کز آستین صد بحر عمان داشتن
 لایت فرماندهی بر قبضه افلاک زن
 عار ناید مر ترا زین ملک ایران داشتن
 زه های مشک و عنبر داری از اخلاق خویش
 بس خطر خیزد دلا زین قدر احسان داشتن
 چرخ مشتم مادھی مانا نه ملاحان تست!
 نیست بیجا این همه گوهر بدامان داشتن
 بے زبان راز دو گیتی گو که تنها خاص تست
 جسم معنی را از جامه لفظ عریان داشتن
 خود تودانی کار تا آنی بجز مدح تو نیست
 ای خلیفه مصطفیٰ فرض است احسان داشتن
 خود تو سرتاپا دعائی چون دعا گویم ترا
 از من آیدین گفتن است لول بفرمان داشتن

در دلج حسن شده گوید

رود آموں گشت همچون ز اشک همچون ای من
 اردی عیشم خزان شدن عجب کاند ر خزان
 دیده من اشک یزد سینه من شده خیز
 بر نخیز و خنده ام از دل شکفتی آنکه هست
 بر ندارم گامی از سستی عجب تر کوز الم
 هر مژه خار بیت در چشم عجب کاین خارها
 مجهم مانا پیاد اشش از ال فروخته است
 من همان دانای ر سطلیس فکر کم کاده است
 تا چه شد یارب که زد مهر خموشی بردهن
 من همان بقراط لقمان مان صافی گوهرم
 من همان پیغمبر ارباب نظم کز غرور
 تا چو یارب حواری من اعدا گشته اند
 تیره تر گشته است ز خم وین عجب کز نودل
 لوله لالاست نظم آو حاکم کینه چرخ
 بهر جامی منت از ساقی چرا باید کشید
 طالع شورم بصید تلخی ترش کرده است لوی
 این مثل نشنیده خود کرده را تدبیریت
 آبرویم ریخت دل از بس بهر سویم کشید
 دهر برین دوزخ است از کلفت حزان شاه
 شاه شیر او زن حسن شده آنکه گوید نه سپهر

رشک سیحون شد زین از چشم خون پالای من
 لاله میروید مدام از زنگس شهلا ی من
 در میان آب و آتش لاجرم نادای من
 زعفران رنگ از حوادث نیلگون سیای من
 کهر بازگشت سقلابی صفت اعنمای من
 سالمند از موج اشکم چشم طوفان زای من
 دوزخی از دل شرار آه بی پروای من
 در تن معنی روان از منطق گویای من
 طوطی شیرین زبان طبع شکر خای من
 تا پیر ابر مان رود اکنون بسفطای من
 پشت پامیزد پرخ سفله استغنا ی من
 چیره بر نفس سلیم عیسوی آسای من
 روز و شب چون شمع میسوزد ز تیر پای من
 کم بهاتر از خرف شد لوله لالای من
 چشم من جامست اشک لعل گون صهبای من
 تا مگر از جان شیرین بشکند صفرای من
 تا پنهان بر من رسد زین کرده بیجای من
 ای درینجا بر دوزخ خانگی کالای من
 وای گر بر من بدین سان بگذرد عقابای من
 خفته در ظل ظلیل رایت اسلای من

آنکه فرماید منم آنکو فرستد زیر خاک
 من همان هوشنگ طهورت ترا دم کاوست
 روید از دشت و غایم لاله احمر هنوز
 خاک کافر در بود تا گاو ماهی سرخ رنگ
 صورت منتقل و ماضی نگار در برین
 تا چه اعجاز است این یارب که با بنجار خصم
 هر که بیند حشر را داند که جز با بچه نیست
 آسمان گفتا بر آمد زهره ام از نیم شاه
 بدر گفتا خویش را بارای شده کردم قرین
 تیر گفتا خویش را خوانم دبیر شهر یار
 زهره گفتا مطرب خسرو ستونم خویش را
 مهر گفتا خویش را خوانم مال رای شاه
 نرگ گردون گفت خواندم خویش را در خصم شاه
 مشتری گفتا خلیب شه سر دم خویش را
 گفت کیوان خویش را خوانم بر از دربان شاه
 هر یکی ز آلات رزم و بزم شه گفتند دوش
 تیغ شه گفتا نهنگی بگر موحم کاوه است
 رخ شه گفتا منم آن افعی پیمان که هست
 کوس شه گفتا منم آن لعبت تندر تروش
 خنجر شه گفت من منستقیم ز انروی هست
 تیر شه گفتا عقابی تیز پر دم کاوه است
 گوز شه گفتا من آن کوه و ماوندیم که هست
 خود شه گفت ابلق من پسر لار است

آفرین بر آفرین چنگیز و یاسای من
 عرقه در خون اهر من از خنجر برای من
 از شقائق رنگ خون بکنش اعدای من
 تا اید از نشتر خون خصم بی پروای من
 بکوه از جولان زند خنک جهان پمای من
 شکل جوذا کرد از تیغ بلال آسای من
 شورش بازار او با شورش میجای من
 نیست بی تقدیم علت گوی خضرای من
 هر موی ناقص بکیفر زان شود اجزای من
 محترق ز انزو پیاد شمشیر اجزای من
 زان سبب رحمت مقرر شد بیاد افزای من
 منکف که زان شود چه چون آن آرای من
 در نخوت شهره زان شد کوب خنکای من
 زان ندارد هیچ دانا گوش بر انشای من
 نفس اکبر گشت ز انزو وصف جانفرای من
 طرفه نظمی لغز ترزین گفته عزای من
 عظمه اعدا طعمه دست ملک ربای من
 اثر و ایچان ز ریشش جانفرای من
 کاسمان در گوش دارد پنبه از آواکی من
 خون خصم شه علاج درد استغای من
 آشیان مرگ منتما و شرنگ لای من
 در بر البرز برز پادشه اوای من
 کاشیان فرموده اند فرق ز قدسای من

دسع خسرو گفت من ششم تن داراننگ
 خنک خسرو گفت آن بشیر بر مصر جنبتم
 رایت شه گفت من آن آیت فتحم که هست
 بزم شه گفتا منم فردوس ساغر سبیل
 دست شه گفتا منم آن ابر نیسانی که هست
 جام دارا گفت مانا کو ترم زانو که هست
 رای شه گفتا منم موسی و اخمص سامری
 کلک شه گفتا منم اسکندر عاصی حقیران
 خسرو اگر چند روزی گشتم از درگاه دور
 گر بتا دانی ز من دانی گناهی سر زده است
 امری با ناظر منظور بد منظور از آنک
 در گناهی در حقیقت نیست تشریف فرست
 دیر مانی داورا چند آنکه گوید روزگار

حلقه اندر حلقه باشد سیمگون سیما من
 کز پی جولان سزد هفت آسمان صحرای من
 طره رخسار نصرت پرچم پشم یلدا من
 ساقیان غلمان حوری طلعتان حواری من
 بحر را مخزن نهی از بهمت والای من
 بزم عشرت خیز خسرو جنت الما وای من
 تا چه گوید سحر او با معجز بیضای من
 نقش من ظلمات و آب زندگی معنای من
 در ازای این جسارت کرده چرخ ایزدای من
 این جهان سوز تو و این فرق فرقدای من
 او بهر کادی نظر دارد یا سترضای من
 تا ز تشکیک بلا امین شود بالای من
 بر سر آمد مدت دوران تن فرسای من

در تالش تو اب احتضار السلطنه علی قلی میرزا گوید

الاکه مزده می بر نیاید غم گسار من
 تو ال من روال من تشکیب من قران من
 که باغ چون نگار شد چه خسی ای نگار من
 سرور من نشاط من بهشت من بهار من
 غزال من مرال من گوزن من شکار من
 حیات من ممات من تدرود من هزار من
 دهنده مزده نه گلان که تو بهار می رسد
 نسیم چون تو اولان زهر کنار می رسد
 بشیر او ز بلبلان نه یک هزار می رسد
 بگوش من ز صلصلان خوش تله می رسد

بمخرمن ز سنبلاں نسیم یار می رسد
 ولی ز تو بہار ہا بہار است نو بہار من
 بہار را چه می کنم بتا بہار من توئی
 ہزار و گمل چه بایدیم گل و ہزار من توئی
 ہمیں بس است نخر من کہ افتخار من توئی
 الا بزیر آسمان کہ است افتخار من
 مرا نگار نیک پی شراب ملک می دہد
 شرابہای ملک ری مرا کفایت کی دہد
 بلی کفایت کی دہد شرابہا کہ وی دہد
 لکہ دو چشم مست وی کفایتیم زمی دہد
 کہ شور صد قرابہ می بہر نظارہ ہی دہد!
 ہمیں بس است چشم وی نبید من عقار من
 نگرہ کران را عہا چه سبزا چه کشتہا!
 ز لالہا بیاعہا نراز خاک و خشتہا
 عیان نگرہ چو عہا شگفتہ بین بہشتہا
 نمودہ تہ و ما عہا چه خوبہا چه زشتہا
 نمودہ پر ایاعہا زمی تلو سر شتہا!
 چه می کہ شادی آورد چو وصل وی باین
 دمن نمودہ از من شقیقہا عقیقہا
 نشہ مست در دمن شقیقہا رقیقہا
 چمیدہ جانب چمن رقیقہا شقیقہا
 گسارودہ بر طل و من عقیقہا رقیقہا!
 چو عقل و رای میر من رقیقہا عقیقہا
 کد ام میر داور کی کہ ہست مستجار من
 ملاذ و ملجاہ مہان خدیو زادہ مہین
 عطیہ بخش راستان خدا یگان راستین
 پہرش اندر آستان محیطش اندر آستین
 بصدقرون ز صدقران فلک یاروش قرین
 مہین پہر ہر زمان چنان بوسدش زمین
 کہ آتش از دہان چکد چو شعر آبدار من
 سلیل خسرو عجم فرشتہ فر علی قلی
 چراغ دودمان جم بہ خودی و عافلی

ہمال ابرو در کرم مثال ببر در یلی ہلاک جان گتھم ز پہلوی و پیر دلی
 بجزم پور زاد شتم بحزم پیر زابی
 ہمیں بس است مدحتش بروز گار کار من
 بروز کین چو جاگہ بہشت رخس میکند چو شکر زہ کوہ را ز گد ز بخش میکند
 بخجری کہ خندا باؤر بخش میکند سروتن حسود را ہزار بخش میکند
 زمین رزمگاہ را ز خون بخش میکند
 چنانکہ چہرہ مرا ز خون دل نگار من
 اگر فتد ز تہراو بہ نہ فلک شرارہ بیک سپہر نگر ی نسوختہ ستارہ
 ز روی خشم اگر کن بلشگری نظارہ گمان مبر کہ جان برد پیادہ سوارہ
 لگر کہ برد باریش کند ببقو چارہ
 چنانکہ دفع رنج و غم روان بز بار من
 اگر بگاہ کودکی خرد بود ہمد او بکسب و دانش اینقدر ز چیت حد و جہاد
 بچاک اگر دمی دلد عشیق پر ز شہد او تمام نیشکر شود بیاتہا بہد او
 بروز صید شیر ز شود شکار فہد او
 چنان کہ در سخنور کی سخنوران شکار من
 اگر چہ بہرہ مرا ز مال روزگار نی چو مالیان مملکت شکوہ و اقتدار نی
 جمال نی نیول نی بغال نی حمار نی جلال نی جیوش نی پیادہ نی سوار نی
 فروش نی ظروف نی ضیاع نی عمار نی
 بس است مہر و چہرہ و ضیاع من عمار من
 ہمیشہ تا بود مکان بہ بحر آبخوست را ہمارہ تا در آسمان نحوست است بست را
 تقابل است تا بہم شکستہ و درت را چنانکہ نند و کند را چنانکہ تحت و ست را
 تقدیم است تا ہی براتہا تحت را
 ہمارہ باد مدح او شعار من دثار من

همیشه تا که نقطه بود میان دانه
 که هر خطی که بر کشتی از آن بسوی چنبره
 مر آن خطوط مختلف برآیند یکسره
 صود باد صید او چو صید با تیر قهره
 عنود را ز خنجرش بریده باد خنجره
 اجابت دعای من کناد کردگار من

در مدح حسن علی میرزا شجاع السلطنه فرماید

عید است و جام زرشان از می گرانبار آمده
 زاهد که کرد انکار می حیرت بدش از کار می
 عید است و یار وستان بر دست جام از غولان
 گل بیقرار از روی او سنبل اسیر می او
 برگ صیوح از می بود و جاز از افق از می بود
 می جان بود پیمان تن دست و نباش پیر من
 آن لخته میاب بین آن آتشین گرداب بین
 عید مبارک پی نگر رخسند جام می نگر
 چنگ است زالی تا توان نگاهش پیا از غولان
 نمائی که بسته پوش تی گفتا چه اندر گوش تن
 برید بکفت بر لب نگر خون لب اندر لب نگر
 بجاده کانیست می یا قوت زانیست می
 بر نهادی و امن کشان در در خمار آمده
 اند هر چه جز گفتار می اینک خدا کار آمده
 با قدر چون سر روان بر طرف گلزار آمده
 اندر خم گیسوی او دلهای گرفتار آمده
 تفریح روح اند می بود هر که که انکار آمده
 ز انکشت هایش بریدن رگهای بسیار آمده
 آتش میان آب بین مردم شرر بار آمده
 نالان نوای نی نگر که بجز دلدار آمده
 از ناتوانی هر زمان در ناله زار آمده
 کز سینه پر جوش نی آه شرر بار آمده
 می تا بهنتم خط نگر در جام شہوار آمده
 لعل بختانمست می کانیست کردار آمده

از مطلع طبعم و گر زد مطلع تا نبده سر
 خور خید گونی بلوه گر بر چرخ دوار آمده

مطلع ثانی

خرم دو وعید و لگشا اینک پدید آمده
 خستی تر نوروز عجم کار استش سالار حم
 یعنی شجاع السلطنه آنکو ز قلب و میمنه
 اسکندر دارا خدم دارای اسکندر ششم
 از لطف و قهرش این زمان شد آشکار در بهانه
 لرزان تن کاوس از و ترسان وین طوس ندو
 آرش فکانه تیر او گر شامب غم شیر او
 هر که که شمشیر آخته روی زمین برداخته
 گردان ستوه از رزم او گردون نخل از زلم
 تا گیروش اندر جهان ماتم کرد در میان
 گردون کباب مهر او مست شراب مهر او
 مه فعل سم مر کبش گردون سوان ز مکتش
 ای کاخ کیوان جای تو مه ستوه سر پای تو
 ز انصاف تو جهان زمان هستند خوابان
 اجرام انجم نیست این تا نیدر ساعت چنین
 هر قطره کاندر هوا بارید از ابر عطا
 بالای گردون پست تو هستی بود از مست تو
 شاه بقا آئی فکر خاقانی ثانی نگه
 تا بزدان ز کوه سر خورشید خاور هر سحر

تانیده بادا آخرت بر سر خورشید افسرت
 ز آنرو که رای انورت خورشید آثار آمده

فرخ دو جشن چنانقر اینک نمودار آمده
 چشمتی که پاکوس و علم شاه جهان دار آمده
 هم رزم صد تن یک تنه در دشت مکان آمده
 سالار آفریدون علم سلم سپه دار آمده
 زان مرکز آب و ان زین مرکز نار آمده
 در رزمگاه کاموس از و چون نقش دیوار آمده
 در حیطه تسخیر او هفت و شش چادر آمده
 گردون سپر انداخته عاجز ز پیکار آمده
 ثابت به عیش عزم او هر هفت سیار آمده
 ز آغاز شکل آسمان بر شکل پیکار آمده
 فیض سحاب مهر او بر کشت احرار آمده
 تانیده تور کو کبش مرآت انوار آمده
 تانیده روز از رای تو همچون شب تانیده
 جز بخت تو کاندر جهان پیوسته بیدار آمده
 رنجی است بر چرخ برین که ابر از آرد آمده
 از شرم جویت تمهیه بر چرخ دوار آمده
 غمگین ز فیض دست تو صد بحر ز خار آمده
 فی روح خاقانی نگه اینک بگفتار آمده
 در شوق و غریب بحر بر زرش نمودار آمده

در شرح شجاع السلطنة مشهور حسن علی میرزا گوید

میدست شاقی در قدح صهباز مینار بخت
 کرده پی اکسیر جان در طلق زریخ روان
 آب از سراب انگیخته آتش ز آب انگیخته
 می موجزن در مشرب زان موج فرج غم شبه
 پیماه کاس من معین غلمان عذاران حورین
 مجلس بخوبی چون ارم زرین پاله جام جم
 خم مریم تهمت زده دو شیر آبتن شده
 وف بر خنیه دانه بر چنبرش صد چینه
 چنگ است زالی پشت خم زری عنافی متهم
 صهبایسمین بلبل بگری بشادی حاصله
 غیاگران بسته صفت چنگ چنگای بود

در گوهر الماس گون لعل مصفی ریخته
 در ساعز سیاب سان گوگرد حمر ریخته
 ز آتش جباب انگیخته در جود ریخته
 اندک بلال یکشبه عقد ثریا ریخته
 در زیم چون خلد برین طرح قنار ریخته
 زنجیر با بر پامی لم از موج صهبای ریخته
 وند طعل می در میکره آب میجا ریخته
 با هم بطرح مشوره طرح مواسا ریخته
 هر دم ز بانگ زبردیم بنیاد غوغا ریخته
 از نقش زردین مشعل نرنگ برینا ریخته
 طرح نشانه از هر طرف در زیم دارا ریخته

دارای اسکندر ختم بوشنگ طهور خدم
 که ابرکت گاه کرم لودی لالا ریخته

مطلع ثانی

صبح است در بر طرف افق خونت عمار ریخته
 شگرف بر قرطاس بن بیجاوه بر الماس بن
 بیخ سحر پرتاب شد نجم از فلک پرتاب شد
 افراخت فرودین علم شد لشکری منہزم
 با خون شب آناهان کز وی سادی شویان

یا اطلس حبشی فلک بر فرش دیار ریخته
 گرد زمره طاس بن یا قوت حمر ریخته
 زان زهر شب آب شد زهر صفا ریخته
 صبح از فسق آتش زوم برف سر ریخته
 از شتر خود آسمان برف سودا ریخته

یانی شیخ السلطنه چون شیردشت از حبه
 آنکو ز تیغ بستان و آنکو ز قدر بگردان
 ز بخش چو ماری بیاگزا آتش فشان چون از دها
 تیغش سمندر طینتی طوسی و مندی و فطرتی
 آتش دل و پولاد رنگ آنکه بهیات چون کجک
 اقبال بود دولت شایقش تا بید و نشتر عاشقش
 جرم کو اکب نیست بان چون گوهر زهر سوریان
 طبعش نهالی بار و در جودش تنگ و لطف بر
 هم پایش از دشتوری بفرق مهور شتری
 ز بخش بقتل دشمنان بازهر آلوده سان
 در قهر و ریاضت مدد بر خجالت خود معرفت
 تیغش هلال آساستی از لمعه چون بیضاکتی
 در عهدش اصنام ستم افتاد بر خاک عدم
 ای حوز جباه نام تو دور طرب ایام تو
 از سده ات نازان زمین بر سدره عرش برین
 تیغش بخون آسینتی و ز خون کنارش گلشنی
 ملکیت کشیده است از رقم بر نقش انگلیبون قلم
 زان مندی در پایشین تیر فلک عزلت گزینا
 ماری بود خوش حال و خطر بروی زهر رنگی نقط
 مشک آورده از ملک چین آورفته در مغرب زمین
 که رفته در هندوستان آلوده از عنبر دمان
 روزی که از گرد سپه جلیباب بند و مهر و مه
 با مون شود آمون خون مهران شود چون خون

خون دلیران یکتند در دشت همیجا ریخته
 هم خون سلطان ارسلان هم آب لعل ریخته
 بر سپهر خصم و نمازان زهر افی ریخته
 رومی و زنجی هاستی آتش ز اعضا ریخته
 و ز فرق سلطان یک یک نسل بالا ریخته
 پیوسته اثراتش بر دشت بزرگی عذرا ریخته
 زنجی ز دست در فشان بر طاق خضر ریخته
 پیوسته در شاخش ثمر و باغ و بیار ریخته
 هم آب بر آذری از طبع و الا ریخته
 دیکم بکام و دستان زان زهر حلا ریخته
 تاشه لالی ز ابر کف شرقا و غربا ریخته
 بر جش تن اعداستی زان شکل جوزا ریخته
 چونانکه از طاق حرم شدلات و عزای ریخته
 دست فلک در جام تو شهید مصطفی ریخته
 برفزه ات جهان آفرین فرمونا ریخته
 عدد و در خون از زهر تنی روز محابا ریخته
 در قالب موتی ز دم روح معلی ریخته
 سر بر زه اندر آستین گوهر شهلا ریخته
 در کام خصم بی غلط زهر آشکارا ریخته
 مشک از معان آورده بین در حین طغری ریخته
 طوطی عصفت در کام جهان شکر ز آوار ریخته
 گرد زهر سو خاک ه در چشم بنیا ریخته
 زهر جویست چو خون بخاک و خار ریخته

اندر زمین ست فلک بر آتش افشانند نمک
 پولاد سنجان دروغا بر باره پولاد و خا
 سنگام رزم از سر کران گردوز تیغ خون نشانی
 هر صادم بندی نسب پوشد تان چیده نسب
 چون تو بروی آبی ز صفت کف بر لب و خنجر کف
 از خون خصم بوالهوس جاری کن رود در مس
 هر کس بی اخذ بقا کالافشان دروغا
 ای خنجر گز و نمرکت نصر و ادر مرکت
 مانامرگ ناگهان تیغ بود جان در میان
 با همت ای داد گرد ریای اعظم در نظر
 پیراه فرودین بر روی کردی چو حشون عیب طی
 هم بار در آتشکده آراستی حشون سازه
 در شش طراز امسال هم دادی طراز چنین جم
 ساغر زمی اندوخته کن در کنار سوخته
 مانی بعشرت هم چنین تا سال دیگر طرح بین
 ای شاه تا آبی منم خاقانی ثانی منم
 اکنون منم در شاعری قائم مقام عنصری
 تا هست ازین اشعار زود در صفحه کتبی اثر
 فرخنده باد اقبال تو پانیده ماه و سال تو

سیماست رگوش ملک بینی ز سهرار و بخت
 هر یک ز بندی از و با خون میل بالار بخت
 خون از تن قربانان چون عید صبحی رخت
 ناری شود زات لب بر کشت جانها رخت
 بر هر چون با همت کلفت از گرد غمبار رخت
 تیغست که اندر یک نفس صد خون بر تبار رخت
 از ابلی خصم و غا جان جای کالار رخت
 بر طور جانها گویت نور خبلی رخت
 کز پیکش بگرفته جان خوشن مفاجا رخت
 آبی ست اندر بگذر از مشک متقار رخت
 ز می ملک خورد اندی بری طرح تماشا رخت
 از قهر نار موصده بر جان اعدا رخت
 در کام جانها از گرم نقل نهنا رخت
 در مجمره افروخته عود منظر رخت
 از انهرت جان آفرین اندر بخارا رخت
 تی آب خاقانی منم زمین نظم غزا رخت
 از نقش العاظوری بزرگ معنی رخت
 هر دم از و گنج و گهر در سمع دانا رخت
 نور بدی بر حال تو از اسما حسنی رخت

کاخ ریاست منزلت بزم کیاست محفلت
 فیض کرامت بردت ایزد تعالی رخت

در تائیش شجاع السلطنه حسن علی میرزا فراید

سود بر آسمان سرم از در ذره پدوری
 بسته دو دست جاودان داد پرخ چینی
 همچو کبوتران زنده بر در او کبوتری
 مقصد شیخ و برهن رشاک بتان آذری
 سنگ سیه زموی او حبه رواج عنبری
 غارت عقل و هوش من حشرت ماه مشتری
 چند پیویه تعب پایه مرگ بسپری
 تانه خوری ز نیم جان هر قدمی سکندری
 غازی دشت پردلی مهر سپر سردری
 دانکه بزم عشرتش کرده هلال ساغری
 مغز سرده آک را طعمه مار حمیری
 ملک فلک بکام او بر ملکش بهادری
 خاک سرای شاه بدین معبد آدم و پری
 زنگی شام بردش همچو سپاه بربری
 تا بحسام سام یلی زود نمودش اسپری
 هر که ز طالع زبون کرد ز کینه آذری
 بر لب رود مهر مند با همه دلاوری
 دانکه نموده بر تنش زار و دشت ساحری
 کالبدش زره شود با همه روی سپهری
 داور کشور عجم وارث تاج نوذری

دوش در آندازم آل مہ برج دلبری
 از دو کمند گیسوان وز دو کمان ابروان
 گریه دوزلفگان او شاه طغان نظر کند
 سینه صاف چون بمن عارض تر چو یامین
 ماه فلک ز روی او خاک نشین کوی او
 غیرت سر و دبا بمن آفت جان مردوزن
 گفت کدای امیر تب خسته محنت و کرب
 شکوه برا ز غم زمان پیش سکندر جهان
 شاه جهان حسن علی فارس عرصه یلی
 آنکه بگاہ خشمش شمس نموده شمس
 دانکه چو پور آبتین کرده ز گرد گاو سر
 آموی چرخ رام او شیر فلک بدام او
 آتش زار قشت اگر قبله خاص عام شد
 رومی روز در یرش همچو غلام خلغی
 بود اگر بطوس در اثر در اهرمن شکر
 شاه بطوس اندرون بست در بدایت خون
 رستم یلی ز خستگی یافت روی تن عمان
 گفت که نیست کار گر تیر و سانش بر بدن
 بان بکجا ست روی تن تا ز خدنگ پادشاه
 ای شاه آسمان خشم کار کشای ملک جهم

ماه نوت شود عنان چرخ کند نگاوری
 شخص تو ہوشنگ ساجشن چرا نگستری
 زا اول شکل نوشتن خواست بہیت کری
 وز پی صولجان تو کردہ چو گو مدوری
 کو کبہ ملک شہی حمت جاہ سنجری
 طبع بہیت از ہم رشک بحاب آذری
 تابیری با سخوان داو فلک بشدری
 لیک ز بدل بردہ رونق جو د جعفری
 غرقہ بہ بحر چارہین گر نکند شناوری
 جملہ خلق آگہند از حرکات سامری
 نیست عجب گزار سخن فخر کند بر الوری
 چون شود از زمر حمت غم زروالتش لبتری
 دانی کہ اندرین بلذنگ شد است شاعری
 تا کہ صفای ہر ولی ہست ز مہریدری
 باد موالف ترا جاء و مقام بودری

چرخ بہ پیش موکبت غاشبہ برکت کشد
 خصم تو مار جانگزا تیر تو آتشین قبا
 تات چو مرکز آسمان جا بکنا خود بد
 فی عظم کہ آسمان پیش تو ہست نقطہ سان
 پادشہی ترا سز دور نہ بغیر لاغ نہ
 دست کر میت از گرم غیرت ابر بہمنی
 مہرہ نخت در کفت داو بروی داو کش
 رونق دین جعفری گر چہ بہ تیغ داوہ
 ہرز شرم رای تو از عرق جبین شود
 خصم تو گر درین زمان لات انا الہی زند
 پادشہا جیب تو چون ز شات دم زند
 لیک بجانش ز آسمان ہر نفسی غمی رسد
 جنس ہنر کجا برد پیش تو گرہ نیاورد
 تا کہ نجات ہر تنی ہست ز دین احمدی
 باد مخالفت ترا غنی و ضلال بلہب

چہرہ دوستان تو گونه دشمنان تو
 این ز فرح موصفری دان ز الم موصفری

در مدح خاتم انبیا محمد مصطفیٰ اعلم

و

ستایش محمد شاه نمازی

و

جناب حاجی میرزا آقاسی گوید

بود این نکته در حکمت سرای غیب برهانی
 که در جهانان رسی آنگه که جان از سبب برهانی
 خود شیراست و دانش کید و هستی قید جمدی کن
 که رخس جان ز جوی شید و کید و قید بجهانی
 کمال نفس اگر جوئی بیفکن عجب نادانی
 حیات روح اگر خواهی رها کن خوی حیوانی
 معذب تا نداری تن مهذب می نگردد و جان
 که تا برگش نه پیرانی بنالد سرو بستانی
 بیان سواج از روحانیان هم گام بیرون زن
 که مخزی نیست وارستن ز قید جسم جسمانی
 بترک خمرگوی و درک امر طاعت حق کن
 که قرب روح ریجانی ز شرب راح ریجانی
 اگر شوخ جوانستی و گه شیخ نوانستی
 ترا طاعت بکار آید نه تسویلات شیطان
 یابی نیازی چهره جان آن زمان شونی

که همچون خواجه گرو هستی از دامن بر افشانی
 ازین مضموره تن جای در معموره جان کن
 که در مقصوده عزلت عروسانند روحسانی
 طریق خواجه گیر از همی داری که روز و شب
 بخود زحمت نهند تا خلق را باشد تن آسانی
 برو در مکتب تجرید درس عشق از بر کن
 که دست آویز و دوانست حکمت‌های یونانی
 اثر از مهر و کین خواجه دان در کار نفع و ضرر
 نه در تثلیث بر جیسی نه در تریح کیوانی
 چه گوئی رازی تمی چه گفت از شارع امی
 درایت پیش گیر آخر روایت را چه می خوانی
 از آن مرد خدا از دیده عامی بود پنهان
 که عارف داغ بر دل دارد و زاهد به پیشانی
 بدست آرد از توانی دل بدستار از چه مایل
 که دستارت بنمشد سوداگر از اهل دستانی
 که او دستار شلین چهر جان شگین شدی بودی
 زیارت گاه جاها گنبد قباوس جربانی
 اگر در مجلس خواجه بسدق و در دینشینی
 نهیب هفت دوزخ را باهی سر دینشانی
 برو با دوست اندر خلوت جان راز دل سر کن
 که از بیرون نه بنمشد سودا سالوسات لامانی
 سودا عشق اگر بینی بهل سودای عقل از سر
 که در خورشید تابستان تهن بار است بارانی

اگر عزم قنای داری بسوز از دل که عاشق را
 بخوان فقر ریانی بکار آید نه بورانی!
 غمی که جاودان ماند به از عیشی که طیشش آرد
 که عاشق را در آن یک غم دو صد حدیث و حدیثی
 یا تسلیم را تعلیم گیر از همت خواجه
 کزین تدبیر ناقص پنجه بافتد بر نتوانی
 تر آخر ذره با چشمه بیضا چو میتابی
 تر آخر قطره با لجه دریا چو میمانی
 بهل تا دفتر دانش بخوان دل فرو شویم
 که من امروز دانستم که دانائیت نادانی
 چه سوسن پیش ازین از ذکر سر تا پا زبان بودم
 کنول از فکر چو زنگس همه چشم ز حیرانی
 برشته آه چون غم راز دل بیرون کنم گویی
 که بیژن را بر دل آرد ز چه گرد و جستانی
 تنم چو حلقه در شد دو تو از غم بنومیدی
 که وقتی خواجه از رحمت نماید حلقه جنبانی
 حیات روح دامن دل من اندر نیستی دیدم
 بمیرم کماش ازین هستی بهستی باد ارزانی!
 اگر پیرایه هستی نبودی ذات پیغمبر
 یک ارزن نیز زیدی جهان باقی و فسائی
 محمد خواجه عالم چراغ دوده آدم
 که سر آفرینش را وجودش کرد برسانی
 کمال نور هستی از جمال او بود ورنه

حقائق را بدی همچون شقایق داغ نقصانی
 زهی ماهی که انوارش بود اسرار لاهوتی
 نهی شاهی که ریائش بود آیات قرآنی
 بامراو در آمد ناقه از خارا و رمز است این
 که در خیل وی از صالح نیاید جز شتربانی
 بتائید ولای او عزیز مصر شد پوست
 و گرنه پوست کروی برتنش تا حشر زندانی
 بود دار الشفای لطف او را این دو خاصیت
 که دردی غم پرستاری نماید درد درمانی
 شبی اندر سرای ام هانی بود در طاعت
 که تاگه جبرئیل آمد فرود از عرش ربانی
 که ای نهرست هستی ای مهین ویاچه فطرت
 بسوی عرش نورانی گرای از فرش ظلمانی
 بنی شد بر براق و رفت با جبرئیل تا سدره
 ز پریدان فرو ماند آن هالیون پیک ربانی
 نبی گفت ای مهین پیک خدا از ره چراماندی
 چنین کاهسته میرانی بر پیک خسته میمانی
 پاسخ گفتش ای مهتر مرا بگذار و خود بگذر
 که گر من ماندم از جنبش تو برقی در سبک رانی
 مرا بجا سدره است اما اگر سدره چمی برتر
 هنوزت رخس همت در تلگت از گرم جولانی
 فرود آی از براق عقل کو و امانده همچون من
 بر آبر زلف عشق و بران تا هر کج رانی

پیمبر گشت بر رفرت وارد شد باو ادنی :
 شنید اسرار ما اوحی و دید آثار بحسانی
 بجائی رفت کجا جانیگنج زحیبائی
 بدین جان و تن اما تن تنی نمود و جان جانی
 نهادندش پیر از خوان غیبی نزل لاریبی
 پیمبر کرد از جان نزل آن خوانزانش خوانی
 هنوز آن حلقه در بود در جذبش که باز آمد
 مر آن سر حلقه هستی بفرشش از عرش رحمانی
 نه خود را برد همراه بلکه بخود رفت و باز آمد
 که در مقصود وحدت ننگین اول و ثانی
 زهی پیغمبری که محکم حکام شرع او
 بکاخ آسمان ماند که ننهد رو پویانی
 پیمبر خواست در دنیا کند مبعوث شاهی را
 که از عاقلش نظامی تازه گیرد دین دیانی
 گزید از جمله شاهان شهری خود آن محمد را
 که در دین تازه فرماید رسوم معدلت رانی
 سرشاهان محمد شد که تائیدات حکم او
 برون برد از ضمیر خلق تسویلات نفسانی
 شهنشاهی که نام نامیش بر نامه هستی
 بماند از شرف چون بای بسم اللہ عنوانی
 اگر پیرا منی دوزد قضا اندر خود بخشش
 فضای عالم هستی کند آنرا گریسانی
 نتوانی چه حاجت زم بود او بدریا بر

کہ تا ہر قطرہ آلیش شود لولوی عمتانی
 بدخشان از چہ باید رفت کلکش بر بارستان
 کہ تا ہر دانہ نارشش شود لعل بدخشان
 ہاتھہا آدمی را دستش از بخشش کند دعوت
 کہ تبتش دیو و دو را ہم کند در رزم مہمانی
 دو مژہ او کہ پنجہ شیر را ماند کہ اثر ہیبت
 زند بر جان ناپاکان دین زوپین ماکانی
 ز بس وجد و فرح دارد سراپا عمید را ماند
 بعیدی ای چنیں باید دل و جان کرد قربانی
 اگر گردوان کشادہ روی بودی نہ چنین بد خو
 گمان کردم کہ شامش حکم فرمودی بدر بانی
 فراز مسد شاہی چو بنشیند خسرو گوید
 جهانی بر یکی مسند تبارک صنع یزدانی
 معاذ اللہ اگر با آسمان روزی بخشم آید
 نماید چہن ابرویشں چشم چرخ سولانی
 ندیم تا ندیم خنجر الماس فصل او
 کہ از زمرد چکد مرجان و ز آہن لعل رانی
 ز خون خصم در میجا چو گردد لعل پیکانش
 بخرد جوہری او را بجائے لعل پیکانی
 سرگیسو گرفتہ خود در کف بود کہ بناید
 بجائے شہیر طاؤس از خوانش نگس رانی
 پاید کودک بخشش بہد امن تا ہمدی
 نماید از حجاب غیب مہر چہر نورانی

ملی چول حاجی آقاسی امینی در میان ناید
 که تاشه را رساند از تو تو قیسات پنهانی
 هزاران در هزاران توپ سازد اثر و با پیکر
 که هر یک جان نشین دوزخ انداز آتش افشانی
 بیج تور خانه شه بری گه در بیابانها
 نبود در بیابانها نسیم از تنگ میدانی
 دیران سپه دفتر فرو شویند یکباره
 که آن سوی شمار افتاده جیشش از فرادانی
 مرا از کار شامه شه همی باشد شکفت آید
 که هر کاری کند گوئی که الهامیت ربانی
 بنظم جیش و امن ملک و طی کفر و نشر دین
 هزاران معجزات آرد فرزون از فهم انسانی
 مرا آنهم بی سپه آمد بملک پارس در وقتی
 که بودند اندران کشور گرهی خائن و جانی
 زیاد از بسکه شد ظلم بزیادی اندران کشور
 بسا مسلم که در دار فنا جان داده چون مانی
 بیخت شاه و عوان خواجه اندر پارس حکم او
 روانشد بی سپه چول در بد این حکم سلمانی
 بد انسان پارس امین شد که خوبان هم ز بیم او
 بهم بستند گیسو از پی دفع پریشانی
 بجز دیگ سخای او که سال و ماه میجو شد
 خم می هم ز جوشش افتاد در دکان نصرانی
 ز یکتن در همه کشور خروشی بر نمی خیزد

بجز در صبح و شام از نای و کوس پیش سلطانی
 چنان شد راست کار ملک از و کاندرویتانم
 نگردد از پی تعلیم ختم طفل دبستانی
 کمانگر نیر میبازد ز بیم آنکه میگرداند
 بکیش شاه هر که کار را فرض است قربانی
 زین بر کند هر زنگس که بد اندر گلستانها
 بجرم آنکه زنگس نسبتی دارد دبستانی
 ز بس پهلوی مظلومان توی کرده است عدل او
 سزدگر صعبه شاهین نماید بره سرحانی
 بساتین را چنان کرد از درختان تازه و خرم
 که آب اندر دهاں آورد حضرت حور رعنوانی
 حصاری که دل اعدای خسرو بود و بران تر
 بیک مه همچو روئین دژ نمود از سخت بنیانی
 ده و دو آسیانگ آبرازی دار ملک جم
 ز قصر الدشت بهاری کرد چون اشعار قسانی
 ز سنگ سخت بی ضرب عصا و دعوی مجبزی
 ده و دو چشمه آب آورد چون موسی عمرانی
 بسی فرنگی شیراز رودی هست پهنساور
 که عمقش و هم اگر سجد فروماند ز جبرانی
 گران رودیکه نتوانی ز پهنای شگفت آن
 سمند عقل و خنک و هم درخش مکنه بهسانی
 شکم بر خاک میمالد چه مار گرزه در چنبر
 بوقت باد میمالد چه رعد ابر آسانی

میان خط شیراز و آن رود روان در ره
 بود کوهی بغایت سخت چون اشعار قافیه
 سرشش شیری دو بیرون بسته است از پیرمستی
 پی اشش آتش ترک آنجا که دنیا میشود ثانی
 وزین سو ترکی دره است هول انگیز کاندروی
 ز بس زرنی توانی مهفت دریا در یگنجانی
 چنان زرف است که ز قعرش به بینی گاوایی را
 اگر با دور بین نختی نظر در وی بگردانی
 بیاید دره را اینا شت با سدی گران کزین
 تواند می بر آید آب تا گرد و بیابانی
 ز دوران کیومرث اولین شه تا محمد شه
 که ختم پادشاهان جهانست از جهانیانی
 تنی آن دره را اینا شت نتوان کرد از شاهان
 کسی ناست آن که را شکست از انسی و جهانی
 چه هوشنگ گران فرهنگ و چه طیمورث دانا
 چه جمشید سپهر اوردنگ و چه ضحاک علوانی
 چه آفریدون و چه ایرج چه مینو چه نوذر
 چه ز آب و ذراع آن شهره در فرخنده فرمانی
 چه گر شاسپ که بد خاتم بلوک پیش دادی را
 چه فرخ کیقباد آن رسم عدل و داد را یانی
 چه کاوس و چه کیخسرو چه گشتاسپ چه بهر اسب
 چه روشن رای بهمن چه همایون دخترش خسانی
 چه داراب و چه دارا و چه اسکندر که از رومی

سپاہ آورد و غالب شد بر ایران و ایرانی
 بر این نسبت یکایک بر شمر ایران خدایانرا
 چه اشکانی چه ساسانی چه سلجوقی چه سامانی
 یوزیه جم که بید گنج داد و رنج برد اما
 مراسم تراژا و بیهوده شد چون تراژلیبانی
 و دیگر شاه عباس آفتشی که شوکت فرس
 شوی آگه کتاب عالم آرا را چو بر خوانی
 بسالار همین بارگه اللہ و دی خان
 که بدیم در سرافتانی سمرهم در زرافتانی
 بگرد آن حکم را و آن رفت و نتوانست و باند آمد
 سه ساله رنج او ناورد باری جز پشیمانی
 وکیل آن پادشاه زند با آن قوت و قدرت
 که در هر کار بودش خاصه در تعمیر و یهانی
 بسالی اندمانی چند از موج بحار افزون
 بکار آنگند و آخر خلق گفتندش که نتوانی
 ولی آخر بخت شهریار و باطن سواجبه
 که هستی نزد او نجلت برو از تنگ سامانی
 نخستین روز گفتندش بمن اینکار و زود بگذر
 که نتوانی اگر صد گنج بیم و زرد برافتانی
 نه یزدانی که تا کوه گران از پیش برداری
 گرفتنی مت به نیر و گردن شیران به پیمان
 نه برقی تا اشکانی صحزہ صماز یک دیگر
 نه در زالی که یاری کوه خارا را بجنبانی

وگر این کار کردی یا زمان باور نمی آفتند
 همی گوئیم یا پیغمبری یا سحر میدانی
 بگفت از فر بخت شهریار و باطن خواجه
 نه از زور دل و عزم تن و نیروی نفسانی
 من این کوه گران از پیش بردارم بدان آئین
 که خاقانرا ز پشت پیل گرد زابلستانی
 بگفت این را و از ایوان بهامون رفت من بپیران
 که از ایوان بهامون چون خواهد سر و بستانی
 مهندسهایی اتلیدس مهارت خواست از هر سو
 که یارند آزمودن طول و عرض ملک امکانی
 هزاران در هزاران بر دمزدوران آهن تن
 که بر خود رنج را راحت شمارند از گراخیستانی
 نخستین خود بچون بخت شاه و باطن خواجه
 بر آن که تیشه زد آن کوه حرقی گفت پنهانی
 تو گوئی رب سهل گفت و از دل گفت کاندعوت
 همان دم مستجاب افتاد در درگاه سبحانی
 ز نوک آهنین تیشه شد آن که آهنین ریشه
 در آن دمشت پر اندیشه دل شیرینستانی
 تو گفتی کوه آبلستان بود کز هر گران در روی
 چنانی سان کرده نقابی و نقبش کرده زهدانی
 میان کوه را بشکافت همچون دره از هم
 دهان بکشاد گفتی کوه شد را در شنا خوانی !
 تو گفتی نام تیغ شد بگوش کوه گفت ار نه

ز ہم نشکافتی آن کوه با آن سخت ارکانی
 وزین سو دره را سدی گران بر بست همچون که
 که گوئی سد اسکندر بود در سخت بنیانی
 جوشش مه رفت جاری گشت در بانی خروشنده
 که از طغیان هر جوشش تری نه چرخ طوفانی
 مر آنرا نهر سلطانی لقب نهاد و می زبید
 کزین نام نگو بخش ز ند پر چرخ پیشانی
 چو آن نهر از ره شش پیر آمد به که تاریخش
 بگویم کز ره شش پیر آید نهر سلطانی
 و یا چو آب رودی شهری از وی شد فزود گویم
 بینزود آب رودی شهری آب نهر سلطانی
 تو گوئی طبع خسرو بانیست آن ظرف دریا را
 و گرنه کیست جز یزدان که دریا را مشرد بانی
 و ما دم از جناب آن آب بر کف کاسه دارد
 که نزد همت خسرو نماید کاسه گردانی
 بشب عکس مه و پروین عیان گرد در آب او
 چو از دیر سکوبا شعله تمسیدیل ره بانی
 نهان از شیب آن دریا چه نهری چندند و هر سو
 سوی شهر و قری جاری چنان کاحکام دیوانی
 خیابانی بنا فرمود گردا گرد دریا چه
 که میر قصد درختانش ز سیرابی و ریانی!
 ولی مشکل بر دید ران خیابان سرو کز نخلت
 بنالد پیش قد و لکشش سرو و خیابانی

الفت سان از میان جان کمر بر بست و در یکدم
 مہان شہر را کرد از نعیم شاہ مہانی
 یکدم خاک را بر آسمان کرد از چہ از خمیہ
 یک انسان این ہمہ قدرت تعالی شان انسانی
 بزرگان مقدم رنج خدمت را کمر بستہ
 مقدم آری از خدمت توان شد ز تن آسانی
 زبانگ توپ کرد چو رخ و دودش رفت تا جانی
 کہ شد خورد شد کافوری سلب را جامہ قطراتی
 ہمیشہ بانگ رعد از چرخ آید بر زمین و انیک
 نحو رعد از زمین بر آسمان شد و اینت حیرانی
 ز بہر آنکہ آب آورد آبی روی بکار آورد
 ز بہر آب جستی کرد بہ از جشن آبانی
 چراغان کرد شیراز و بساتین را بدان آئین
 کہ گفتی صبح نورانی دمید از شام ظلمانی
 بجنیش ز امتر از باد ہر سو شعلہ شمشعی
 چو از باد سحر برق شقایقہای نعمانی
 بہر دروازہ طرحی تازہ افگندہ است اگر شورش
 فرو ما نم چو باقل با ہمہ نقش بر سبحانی
 بہر یک طرح چل بستان سرا افگندہ کز گردون
 ز فرط شوق کیوان آمدہ است انیک برقیانی
 بہر بستان سرا قصری کہ گیتی با ہمہ وسعت
 نیار و گردن اندر قصر بہر بستان شبتانی
 مرتب باب ہر قصرش چو صنعتہای ہمیشیدی

مہذب خاک ہر باغش چو حکمتہای نقسانی
 تو پنداری ووصف خوبان نشستند و بارو
 کہ با ہم طعن ہم چشمنی زنند و لات ہمشانی
 حدیث خلد یا شیرازیان اکنون بدان ماند
 کہ مشتی ز پیرہ زنی کرمان بزند از بہر کرمانی!
 بہر راغش بود باغی بہر باغش و صد گلین
 بہر گل بلبلی همچون نکلیسا در خوش الحانی!
 بہر راغش دو صد بارہ است و در ہر غزفہ صد طرفہ
 بہر کوشش دو صد جولیت و در ہر خانہ صد خانی
 سزد گر کشد بدین کشور قدم را رنج فرماید
 کہ شد جانست و کشور تن نیاید تن بہ حیبانی
 سراسر ملک بستان شد ملک راتا کہ میگوید
 بچم لختی درین بستان کہ داد عیش بستانی
 شد از آید سوی شیراز ہر خشت دیار او
 بر آرد بایزید آساز شادی بانگ سبحانی
 بغیر از ہنر سلطانی کہ دور از شاہ حبیبوزو
 ندیدم ہنر کانونی نماید آب نیرانی
 شہا بادست چون دریا سوی این ہر گامی زن
 کہ تا آتش بیفزاید چو سیل از ابر نیسانی
 بہر جا ہست ہری سوی بحر آید عجب نمود
 کہ بکری سوی نہر آید ز تقدیرات یزدانی
 گر آید حکم داری عجم زی دار ملک جسم
 گل خیراز گرد و غیرت نکل سپاہانی

شہنشاہ اگر از سرچشمہ جودت مدد یابم
 بدریائی ضمیر من کند ہر قطرہ قطراتی
 در این مدحت قبول پادشہ افتد عجب نبود
 کہ بر خوان کمال من کند ہر لقمہ لقماتی

ترکیب بند

در بعضی از فتوحات شاہزادہ شجاع السلطنہ گوید

بند اول

اے زلف نگار من از بسکہ پریشانی
 سرتا بقدم مانا سامان مرا سانی
 مہندو چو سپارد جان در آذرش میاندازند
 تو با نقش سوزان در چون مہدوی بیجانی
 افعی زودہ را مانی از بسکہ بخود پیچھی!
 با آنکہ تو خود از شکل چون افعی پیچانی
 افعی بہ بہار اندر از خاک بر آرد سر
 ز آن چہ بہار آئین زینروی گرایانی
 بسیار شب گذرم از لانه برون آید
 تو گذرم و پیوستہ در روز نمایانی
 آن چہ بدین خوبی آشوب جہانستی
 گویند بہشتی ہستی گر ہست ہمانستی؟

بند دوم

ز کوی معان مارا گامی دوسه می باید
 وز چنگ معان مارا جامی دوسه می باید
 دیوانه و ژولیده و آشفته و شوریده
 مشتاق نکویان را نامی دوسه می باید
 ز باد ریائی را اشکار بود از می
 بر گردن این خابان جامی دوسه می باید
 چشم بدید خواهان از هر طرفی باز است
 به چهره نگار از نیل لامی دوسه می باید
 در جان و دل و دیده جا کرده خیال دوست
 آن طائر قدسی را بامی دوسه می باید
 خواهی شودت ایدل کام دو جهان حاصل
 زی بارگه خسرو گامی دوسه می باید
 شاهی که بر او ختم است آیات جهانداری
 و آمد بصف رایش مرآت جهانداری

بند سوم

من بنده خاتونم از دهر نیندیشم
تریاک بکت دارم از دهر نیندیشم
گر چرخ زند ناچرخ در دهر کشد خنجر
از چرخ پیر میزم وند دهر نیندیشم
گر تیغ کشد خورشید در تهر کند بهرام
ز آل تیغ نتایم رو زان تهر نیندیشم
شهری بخلاف من گر تیغ کشد چول بد
با حرد ولای آن ز آن شهر نیندیشم
چول فی زندک باکم بادیت کره خاکم
در بحر زخم غوطه از نه سر نیندیشم
ولای او داروی عمانستی
گهر انگیزش آشوب عمانستی

کتابخانه مولوی محمد ظهیر عینی عمده از کاموں کی منلیح کردہ ہے

قائد قانی

2735

QABIL BOOK HOUSE
Educational Materials
Post Box No 528, Lahore

قائد قانی

قیمت ایک روپیہ آٹھ آنے